१०५
५२
५३

भोजप्रबन्धः

५७५

५३ - प-ग्रन्थी

किंविद्वान्कविर्वा विप्रः महाभागमहाकविरहं राजा नत्किमपि
पठ विप्रः श्रीभोजमंत्रेणामद्भुतं ज्ञात्वा नेश्वरस्य सर्वथा सामर्थ्यं ना
स्ति ततो मयास्मिञ्जगतीतले संख्या सूर्योवीक्षितो लोकः ततोदा
रिद्र्यविडंबितः किपनाम येपठामि राजा वयमपि राजभवनद्वारि निःस्था
मः राजसभायां वर्षोपिष्यामः इदानीं किमपि कलाकौशलं दर्शय
विप्रवटुः नर्हि कामप्याज्ञां देहि किं वस्तुवर्णयामि राजा एतान्नव।
कलमान्नवर्णय विप्रः कलमाः पाकविनम्रा मूलतनलाद्यानस्तुरा।
भिकल्यानाः पवनाकंपितशिरसः प्रायः कुर्वंति परिमलश्लाघां राजा

भो॰ वतोमहाकविरसि ततः सर्वाण्याभरणानि स्वांगात्समुत्तार्य तस्मै प्रदत्त
५३ वान् एवमुक्त्वा चास्तसमये राजा राजा ब्राह्मणं प्रतिप्राह हे वेगाजमि।
53 ष्यामि त्वयापञ्चांमेदंमेदमागंतव्यं एवमुक्त्वा चास्तसमये राजापुरं
प्राप्तः ब्राह्मणः पंचभिर्दिनैरागात् ततो विप्रः राजभवनद्वारमुपेत्य
द्वारपालं प्राह गुणीप्रायाणि वस्त्राणि भूषणानि च जने प्रभो वसानः को
पि विप्राणः सत्कविर्द्वारि तिष्ठति राजा तं पुरा दृष्टं ज्ञात्वा प्रवेशयेत्याह
स चागत्य स्वस्तीत्युक्त्वा कालिदासादिष्टे आसने उपविष्टः पुनस्तेवा।
राजानं दृष्ट्वा निर्व्याचिंतयत् किं नु मे अनेनैव भूषणानि प्रदत्तानि इति।

व्यग्रधीसौद्विजः राजाप्राह ब्राह्मणअत्रकिंविचार्यते विप्रः
शानमैश्वर्य्यमादायत्वमिंद्राद्विधिनाकृतः नजानेत्वपितेनेयं
वितेनेधूर्त्तेनाकृतः राजापुनरपिसर्वाण्याभरणान्युत्तार्यप्रयच्छ
त्तिस्म वासांसिच ततःस्वगृहंप्रस्थितेविप्रेऊंभकारस्योषित
राजभवनद्वारमागत्यद्वारपालंप्राह द्वारपालमयाराजाद्रष्ट
व्यः द्वारपालस्तांप्राह वदतेकिंकार्यंराज्ञा साचाहनतेभिधा
स्यामि नृपस्यैवाग्रेकथयिष्यामि ततोद्वारपालोगत्वाराजानंप्रा
ह ऊंभकारस्ययोषिद्देराज्ञोदर्शनकांक्षिणी नवक्तिस्वंपुनः॥

भो॰ कार्यं वर्त्तते भवनांगने राजा प्रवेशयतावत् साप्यागत्य विनयं राजा
५४ नं वक्ति स्म त्वं वा निर्धनेन नाहं हं निधानं वल्लभेन मे स रत्नान्येव तत्रा
54 लेख्य रत्नानि पादद्वितीए राजा सचमत्कारं तं निधानकलशं पुरु
षैः सभायामानयामास तद्द्वारमुद्घाट्य यावत्पश्यति तावन्निधा
नं कुंभादनिर्गतो दिव्यमणीनां प्रभामंडलं स्वयमेव बहिराविर
भूत् राजा स्वर्णमयपात्रे तान् मणीन् मोचयति स्म राजा कुंभका
रं पृच्छति स्म हे कुंभकार किमेतत् कुंभकारः प्राह राजेंद्र इम
मालोकय देवत्वं भूतलागतं रत्नश्रेणिमिवामन्येन दत्तापप्यु॰ ५४

पागमेन् राजा कुंभकारस्तु त्रिलोकोत्तमं श्लोकमाकर्ण्य चमत्कृतः
सर्वाण्यपि रत्नानि कुंभकाराय प्रयच्छति स्म कुंभकारः कांतया
सह निर्गच्छति स्म ततः कियत्स्वपि दिवसेषु कदाचित् राजा भोजः
मध्यरात्रौ सर्वतो नगरे चेष्टितं पश्यन् पौरगिरमाकर्णयन् विचार
ततः क्षोणिपालेयानैर्वर्त्मनि प्रयाणावति कोपि वदति स्म प्रियेरा
त्रा भोजेन स्वल्पमेव दानं दत्वा उज्जयनीनगरेन्द्रस्य श्रीविक्रमार्क
देवस्य दानप्रतिस्पर्धा चिरं विधीयते स किं विक्रमार्कप्रतिष्ठां भो
जेन लभ्यते ततो व्यथास्तोत्रपरायणैः पापिभिर्विद्वद्भिर्मयूराद

भो॰ ५५ 55 भिर्विशेषमहिमानं आपितो भोजः परं भोजो भोज एव आवद्धकृ
त्रिमसद्राविकरं सभिन्नराराेपितो मृगपतेः पदवीपदिष्टा भ
नेभक्तं भत्तटपाटनलंपटस्य नादं करिष्यति उरो हरिणाधिप
स्य राजा श्रुत्वा विचचारयति असौ सत्यमेवोक्तीरितवान् ततः
पुनर्वदंतं श्रृणोमि आपन्न एव पात्रे देहीति पुत्रार एव वेङ्घ्रयः
ड्पनत्त एव देयं त्यागमतो विक्रमार्के किंमुवर्णपः विक्रमार्केन त्वा
पादत्तं श्रीमज्जामपातालकं अर्थिने द्विजपुत्राय भोजेतत्महि
मा ऊतः प्राप्नोति ऊं भकारोपि महिमानं प्रजापतेः पदि भोजेप्या।

५५

वामोतिप्रतिष्ठानवविक्रम राजाश्चकारवाविचारवतिस्म लोकः।
स्वगृहे हे निःशंकं वसंति मयान्नमर्वथ्याविक्रमार्कप्रतिष्ठाप्राममप
नृपा ततोराजाचचालवर्त्मनि ततःकस्यापिमंदिरे हे दीप्यमानंप्र
दीपं कपाटजालांतरेणापश्यन् भोजोदीपंदृष्ट्वाविचारयतिस्म
ननुकोपिभाग्यवान् अद्यापिजागर्ति ततोमंदंमंदंतस्यगृहस्य
द्वारदेशमासाद्यतेनकपाटविवरमार्गेणापश्यत्तिस्म घाप्यायो
मेकं महापुरुषं दृष्ट्वा सर्वाण्यपिवासांसिवसानं सर्वाणिचायु।
धानिदधानं तरुणीं च स सर्वाभरणविभूषितां सवाममंचएक।

भो॰ स्यामेव प्राप्यायांतथाप्राप्यानौ ह्रीडं सौवीद्धसविचारितवान् कोप्येव
५९ राजसेवयानितांतं श्रांतगात्रो राजभवनादागत्य प्रालेप्यवरीमालिं
56 गयस्ववासरः स्वापुपत्युपोते ततः कस्यापि तस्मिन्नेव भवने समाग
मिष्यतः उरुषस्य पादसंचारध्वनिमाकर्ण्य राजा पुनर्विचारयति
स्म अयं कोप्यस्य प्राप्यानस्य पुरुषस्य ज्ञातो वा संभाव्यते नायं चौ
रः यतो निःशंकमागच्छति पश्यामि अस्येव क्वापि गृहस्य प्रदेशे
निलीनसर्वशरीरः क्षावेतौ राजा ऊडांतेराले तिष्ठति स्म स च पु
रुषस्तामेत्यां गुल्फाग्रेण कपाटे शनैः शनैः प्रियांवचो व्यधायप्रहा
५१

रं कृतवान् ततः कपाटसहारमाकर्ण्य सा सुंदरी प्रायानापि प्रबुद्धा ।
ततः सा सहसा शय्यां तत्याज सुचतुरूपस्तां मूर्त्तिवंतीमपश्यत सा
च कपाटमुद्घाट्य प्राणनाथस्यांगस्नानादि सपर्यां कृतवती च स
च तं पुरोवर्त्तिनीं प्रियामालोक्य तं तद्रूपं प्रायानें दृष्ट्वा प्राह देवि ।
शय्याया उत्तिष्ठंत्या भवत्याः ससंभ्रमसंभारेण तारेण च मणिकं
कणन्नूपुराणां निनादेन च यद्विजयस्य प्रबोधः स्यात्ततः किं मे प
रिचर्यया विशेषेणार्धनिद्रितस्य विजयस्य निद्राभंगो न मे सुखाय
राज्ञा चित्ते विचारयति स्म अहो आश्चर्यं सर्वांगसुंदरी यौवनेवय

भो॰ मिवर्त्तमानाविलोकनादेवमानसंक्षोभयति किंचैतयाएकस्यामेव
५८ शय्यायांप्रसुप्तोविजयनामायंमन्मथमनोहररूपः अस्याश्च
57 पतिःप्रियामितिमत्कोपमूचिंतवान् यदस्यविजयस्यनिद्राभंगो
माभूत् नहि अनयोर्मध्येकान्तरोस्याःप्रियःकथंनामज्ञातव्यो
मया किंचमाविपोषेणावेषवैपरीत्यंनिधायविधिवद्विचरंतेस्मा
द्वाह्वीदपउद्रादयोपिनविंदंति कथमसौगृहस्थोज्ञास्यति एवं
चिंतयतस्तस्यमहीपतेर्भोजस्यतेषांभोजनसमयस्समजनि तत
स्तेनगृहपतिनाप्रसुप्तोविजयोभोजनार्थंप्रबोधितः ततस्तौभो

ततपरायणोह्व द्वाराराजातदीयद्वारमागत्यप्राह अहंराजामार्ग ।
गामीराजपुरुषस्तृषितोस्मिउदकपात्रंदेयं ततोविजयःप्राह ।
सखेमल्लसिंहभोजनावसरश्चायं अतिथिरिवराजापुरुमानय ।
ततोलयसिंहःप्रियांवक्ति देविआसनंप्रसारय साचसुंदरीप्रि
यमुखोद्दिष्टाकार्येरत्नकंबलंप्रसारयामास ततस्ताम्रघटीमु
दकेनपूरयित्वासातस्यार्पितवती ततोभोजःपादप्रक्षालनंविधा
यकिंचिदाचम्यतृषितइवपयोपानीयं ततोराजापप्रच्छ युवयोर्म
ध्येकोनामज्येष्ठःसोवदत् ततोमलयसिंहःप्राह महाभागज्येष्ठोयं

भो· परंनायंमेसोदरोभ्राताकिंतुमित्रं राजाप्राह युवयोरसाधारणामैत्री
५८ महाभागमलयसिंह अनुजानीहि सचाह साधयस्वकार्याणि त
58 तश्चमत्कृतोराजातयोर्मलयसिंहविजययोरप्रतिमेनमैत्रीगुणेन।
नितांतंचेतसिचमत्कृतोवर्त्मनि इतिव्यचिंतयत् यदाहुःशाख्यामुन
यः मात्रास्वस्रादुहित्रावानैकशय्यासनंविशेत् बलवदिंद्रियग्रामो
मुनीन्द्रमपिमोहयेत् सचमन्मथादप्यधिकतमोरूपलावण्यावि।
राजितोयौवनेनपरमांकोटिंप्रापितः तथाविधोविजयः साचरू
पोदरीगुरुमानसममपिसमाधिकस्वशरीरलावण्यलब्धाविकल्प ५८

यति कथमसौ एणाक्ष्या यामेकत्र पाण्यानाम पारस्परमिव स्वकंणाभूष।
णंपरपत्नीमालिंग्यनत्तुभ्यति उनकिंनामनज्ञायते वह्निप्रवेश।
माङ्गियतेन किंसाहसिका: किंनामसा चमन्मथराजेन्द्र राजधानीव
महीमंडलमागतेव रोहिणीपति अनामभवेत् एवंचिंतयतोराज्ञोमान
संदोल्लारूढमिवासीत् ततोव्यतीतायांरजन्यांप्रातर्विधिंविधाय
दिव्यत्रयसामग्रीचक्रे ततःस्वागरक्षमुखेनसभायांतमलयसिंह
विजयंचआकारयामासभोजः ततोराजाक्कापिएकांतप्रदेशेनानो
दापदिव्यमकारयत् ततोविजयःसाचकृपोदरी प्रतप्तमलोहमय।

भो· गोलकेनविषविषमतारणेविषधारणादिनाविशुद्धोदृष्ट्वाराजा
५९ प्राह मलयेन्दुवंसिष्ठस्त्वंत्वद्राज्येयमरूधत्ती जीवन्नपिविमुक्तः
59 स्त्वंश्रुकवह्निजयःस्थितो ततोराजाचमत्कृतस्तयोःपवित्रत्वेनग
णत्रयंग्रामान्ददौ ततोभाण्डागारिकस्तच्चदानंधर्मपात्रेलिखितवा
न् तष्टोमलयगांभीर्यो छुचित्वाद्विजयस्यच वालिकायाश्च
धारेन्द्रोददौग्रामप्रान्तत्रयं ततःप्रयातेषुदिवसेषुक्रमेणकोपि
कविःराजद्वारमागत्यद्वारपालमाह अहोद्वास्थराजदर्शनकां
क्षिणोवयं ततोद्वारपालःसभामुपेत्यराजानंश्रीभोजंप्रणिपत्य ५९

प्राह द्वारपालः देव कोपि विद्वान्द्वारि तिष्ठति राज्ञा प्रवेशय ततो द्वा
स्थेन सह कविः प्रविश्य राजसभां स्वस्तीत्युक्त्वा राजाज्ञयोपविश्य स
चपस्तावसदृशं प्राह कविषु वादिषु योगिषु भोगिषु द्रविणदेषु स
नाम्नुपकारिषु धनिषु धन्विषु धर्मपरेष्वपि क्षितितले न हि भोजस
मो नृपः ततो राजा तस्मै लक्षं प्रयच्छति स्म ततः कदाचिदपि राजा ए
काकी मृगरसेन विपिने रममाणः कामपि द्रुमेणाडुः स्वदर्पणं प्रापितो
हयाद्वतीर्य कस्यापि महातरोरधस्तात्क्षणं श्रमेण सम्प्राप्तसेनावि
रहितः ततो राजा एकाकी हयमारुह्य काननेषु रमते चिरादपि न दृ

भो· एषते इतिव्याकुलासेनासर्वत्रचचार ततोनरेश्वरमलभमानासे
९· नाविवरेषुवृहद्गहनेषुवीथ्यन्तेषुपरस्परंप्रापंतोस्खलंतीसंध्यासम
60 येश्रमौकद्वाचननगरंस्मतिनृपातोभविष्यतीतिमत्वानगरमगात्
ततोमार्तंडमंडलेमहोदधौमज्जतिसहसाप्रवुद्धोराजातुरगमारुह्य
नगरंप्रत्यागच्छन्कामपिसलिलंपुंकेवमानांतीक्ष्णतरतपनकिरण
निर्दग्धमुखारविंदांसुलोचनाभ्यामालोक्यपप्रच्छकात्वंपुत्रि सा
चकाचनवालिकातंभोजभूपालंविदित्वातुतोष अयंमेदारिद्यदल
यःसर्वथाभविष्यतीतिसाप्यत्र नरेंद्रलब्धकवधूः दृष्टोराजात॥ ९·

स्या: पद्मपथ्यमध्यमानुरोधेन ततः प्राह हसो किमेतत् साचाह यदं
राजा प्राह त्वामं किं साचाह सहजं ब्रवीमि न्यपते यद्यादराक्रूयते।
गायंति त्वद्वैरिस्त्रियाः प्रस्तत्र विनीनीरेषु सिंहांगनागीतां धानतत्राणा
निचरंति भोजहरिणास्तेनामि षंडेवेलं राजाप्रसन्नद्वारे लक्षंददौ ततः।
सैसर्वाण्याभरणानि चोत्तार्यातेन रंगोच ततः कदाचिन्द्भगवाने
उपविष्टस्सन् वर्तमानगकंतं गजेंद्रं दृष्ट्वा गृहांतः स्थितं तं च गजेंद्रमप
श्यंपतंकालिदासं ज्ञात्वा राजा प्राह सुकवे स्मभुच्च समजाइउषलमेह
वापागलवइ कालिदासः प्राह थ्यागलिपाकलिपुकहलावरस्य

भो॰ धाहंकारिमूलाचावद् राजा तुष्टोलंदं ददौ ततो गवाक्षमासीनं श्रीभोज
८१ भूमीश्वरं स्वदर्पणमिव मत्वा सह सा राजवर्मा निपत्य तं च दृष्ट्वा प्राह ।
61 कोपि विद्वानेवं श्रीभोजस्सकलमहीमंडलमहीपालमुकुटमणे ।
आकर्णय इतस्त्वेन स्वाब्धिविवर्द्धित इतः पंचरुद्रधैरितो दुर्लंघ्यास्ता
वह्नलहिमपंको गिरिरयं इदानीं हे ते करित्तुरगानी राजन विधेयो न जाने
यास्यंति इत परिपवः केन च पथा ततः श्रीभोजो वर्मा निस्थिय तस्यैव
वंशपतानं च राजानं दात् ततः कालक्रमेण कदाचन राजा मृ ।
गयारसपराधीनो हयमारुह्य नगरांतरं प्रतस्थे ॥

ततो नदीमुत्तीर्य सीशिरसि समारोपितेन्धनभारं कमपि विप्रेण ब्राह्म
णं दृष्ट्वा राजा पप्रच्छ कियन्मात्रं जलमिति स च सम्यग्राजदर्शनेन सा
त्वैणीव दरिद्रस्य नाशं मत्वा प्राह जानुदघ्नं नराधिप चमत्कृतो
राजा प्राह हे विद्वद्वर ईदृशी किमवस्था ते विद्वान्प्राह न सर्वत्र भ
वादृशाः राजा प्राह विद्वन्त्वामेकस्य कोणाधिकारिणं मे लक्षं ददा।
स्यति मद्वचसा ततो विद्वान्काष्ठभारं भूमौ निक्षिप्य कोणाधिका
रिणं प्राप्य प्राह अहो महाभाग राज्ञा प्रेषितोऽस्मि लक्षं मे दीयतां।
ततस्ते कोणरक्षकाः तं ब्राह्मणं तथाविधं दृष्ट्वा हसन्ति स्म विप्र

भो॰ भवन्मूर्त्तिर्लिंगमाहेति केनचित्त्वं मिथ्याउक्तोसि गम्यतां यथेष्टं त
६२ तोविषादमासाद्य दूराद्राजानं प्राप्य विज्ञाप्याह देवकोपाधिकारी
62 नार्पयति लिंगं उपहास्यं च कृतवान् राजन् कनकधाराभिस्त्वपि व
र्षति वा सैव अभाग्यकृत्संकल्पेमपि नायाति विदव: ततो नृपआह
क्षिप्रं पुनर्गच्छ लब्धदर्पं प्रार्थय मत्सुखेन दास्यति भांडागारी ततो
विप्रो नगरमासाद्य राजद्वारं च गत्वा तमर्थयामास तेकोपाधिका
रिणोक्तं पुनर्हसंति स्म ततः सः पुनरपि तथैवागतः पुनर्भोजमासा।
द्याह त्वपि वर्षति पर्जन्यो सर्वे मल्लविनाकुमा: अस्माकं चार्कव।

ह्मणांपूर्वपत्रेपिसंख्याय: महाराजभांडागारीकिमपिनार्पयतिमहं
स: ततःकौतुकीलीलानिधिर्धर्मांग: श्रीभोज:प्राहविप्रलक्षद्व
यंयाचय सैवपर्यंदास्यतीति ततः स: पुनस्तथैवगतवान् तेनैव
तान्कोषाधिकारिण:प्रत:प्राहभवद्भिर्लक्षद्वयंनदीयते राजाम:
हूंलक्षत्रयंदत्तवान् कृकृत्वापुनस्तथैवहसंतिस्म नार्पयंतिस्म
ततःक्रुद्धोब्राह्मण:पुनरेत्यराजानंप्राह देवतेकोषाधिपुरुषा:म
हापापा:सर्वेमिलित्वामांहसंति किमपिनार्पयंति एककस्यप
रमेकमुद्यमंनिष्ठपत्वमपरस्यवाक्तम: निष्पत्रमुच्यतमसानिरस्यते

भो॰ नित्यंमद्गृहमसंत्ययावति ततोराजाप्राह लक्षत्रयंगजेंद्रांश्च
६२ दशाग्राह्याः ततस्तंकोशाधिकारिणंप्रतिराजाएकंस्वर्णशृंगार
63 क्षकमप्रैक्षीत् विप्रश्चासौमेसेवकस्तत्रगत्वातत्सर्वमपिदा
पयिष्यति ततःसचांगरक्षकस्तेनसहकोशाधिकारिणंप्राह
अस्मैपंडितायलक्षत्रयंगजेंद्रादशप्रदेयाः ततोभांडागारी ।
तंपृष्टवान् भवतःश्रीभोजःकेनपद्येनसंतोषितः विप्रःप्रा
ह नाहंतद्ग्रस्यभाषणेन ततोधर्मपत्रेकोशपतिर्लिलितिस्म ।
लक्षंलक्षंपुनर्लक्षंमत्ताश्चदशदंतिनः दत्तंभोजेनतुष्टेनजानु ६२

दक्षस्यभावगात् ततःकदाचित्सभासीनंनरेंद्रंद्वास्थाप्रणिपत्य
द्वारपालःप्राह देवकोपिशुकदेवकविंजानासि वाणः देवशु
कदेवकवेःसामर्थ्यपरिज्ञानेकालिदास एवक्षमोनायः राजा
कालिदासंप्राह हकवेशुकदेवंजानासि कालिदासःप्राह
शुकवद्भितपराजसमस्तेह्वितिमंडले भवभूतिःशुकस्यायं।
वाल्मीकस्त्वस्तृतीयकविः ततोपिद्दृष्टदेवंद्दिताब्राह्मणीसीता।
प्राह काकाःकिंनहिकुर्वंतिकेकारंयत्रतत्रवा शुकएवपरंव
क्तिनृपहस्तोपलालितः ततोमयूरःप्राह श्रष्टश्रस्तुनरःकिंश्चि

भो· योब्रूतेरासंसदि नकेवलमसमानंलभतेचविडंवनं देवधाराधी
६५ श्वरतथाप्युक्ते कामभाकिंचविज्ञानंरसिकाःकवयश्चके रा।
65 जन्किंनामतेद्दानंशुकस्तुख्यातियेनसः तथ्यापिराजभवनद्वा
रमागतंशुकदेवंसभामानय एवंराजातस्यशुकदेवककवेर्लो
कोत्तरंकवितासामर्थ्यंविदित्वाहर्षविषादपोरितिपात्रमा।
सीत् असौमहाकविःशुकोऽस्त्वयंअस्मैसत्कविकोटिमु
कुटमणयेशुकदेवायकिंनामदेयंमया भवत्तद्वारपालप्रवेश।
यशुकदेवं ततोराजाशुकमालिंग्यकुशलंपृष्ट्वासिंहासनेसमुप

वैशंपायन सर्वैपिपंडितवराः शुकंप्रणम्यसविनयंउपविशंतिस्म॥
ततोराजानंसत्वेनसिंहासनमलंकुर्वाणंश्रीभोजंद्दष्टाशुकदे
वःप्राह देवधाराधिनाथविक्रमनरेंद्रस्यापियस्याद्दृद्दमीदानीं॥
लक्ष्मीस्त्वामेवसेवते देवमालवेन्द्रत्वमेवधन्योनान्योमहीपालः
यस्येनेकालिदासाद्योमहाकवयः सूरयः सूत्रवद्धाःपंडिताः
वनिवसंतिराजसंसदिततःपठतिस्म प्रतापमीत्याभोजस्यनृपतो॥
मित्रतामगात् औवीवाडवतोधन्नेतडिल्लक्ष्मणाकतोश्रिता राजाह
कवेतिकिनापरःश्लोकःपठनीयः सुवर्णकलशंप्रादाद्देयमाणि॥

६५ कासंभूतं भोजः सुकायसंतुष्टो दंतींद्राणामेतं ततथा इतिशुएय
65 पत्रे लिखित्वा कोशाधिकारान् सर्वमपि सुकं प्रस्थापयामास।
राजा सुकं स्वदेशं प्रतिगतं ज्ञात्वा ततो पत्रेष्वासा च संसदश्चन्या।
दावर्षाकाले वासुदेव इवापरः प्रजापालनदत्तावधानो द्वारसु
खेन ज्ञातं सभायामानीतं पंडितं वीक्ष्य प्राह राजा सुकवे पर्जन्यं व
र्णाय ततो विद्वानाह नो चिंतामणिभिर्न कल्पतरुभिर्नो कामधे
न्वादिभिर्नो देवैः स्वपरोपकारनिरतैः स्थूलैर्नेस्तु स्तनौ रपि श्रंभोदे
व निरंतरं जलभरैस्ताम्रवेगां सिंचता धौरेयेन धुरं त्वया वहता मा

न्यंजगज्जीवति राजालक्षंददौ ततोगर्जितमाकर्ण्यराजामेघंप्राह
धावंतिधाराधरभोधराणांधाराभिरंभासितवाधुराणि ममत्वदादि
एपकलत्रपुत्रस्नेहादिजागर्त्तिदानलेषु अन्यदाराजानिरंतरंए
वंयाचकेभ्योदीयमानंसमस्तंविज्ञजातं आलोक्यस्वयंवक्रमपाक्रो।
राज्ञः शयनभवनद्वारमभितः खटिकयाकृत्वाव्ययोनिश्चदत्ता।
णिलिखितवान् मुख्यामात्यः आपदर्थेधनंरक्षेत् राजाप्रातः
शयनादुत्थितोगच्छन्नभितस्तान्यक्षराण्यवीक्ष्यमुख्यामात्येन।
लिखितानिज्ञात्वास्वयंतत्रद्वितीयंचरणंलिखितवान् श्रीमतां।

मो॰ मापदाज्ञतः ततःपरेह्नि पुनस्तत्रागतश्च मात्योद्वितीयंचरणंलि
६६ खितंदृष्ट्वा पुनस्तृतीयंचरणंलिलेख देवेहिज्ञप्यतिक्वापि।
66 ततश्चापरेह्नि प्रातःप्रबुद्धोराजा तत्रागतः तृतीयंचरणंलि
खितंदृष्ट्वा पुनश्चतुर्थंचरणंलिलेख संचिंतोपिविनश्यति
ततोपरेह्नि पुनस्तत्रैवागतोमात्यश्चतुर्थंचरणंलिखितंदृ
ष्ट्वार्थंज्ञात्वाराज्ञश्चरणयोःपतितिस्म नेवदांतबोधंममाप।
राधः अस्मदाधाराधीश्वरमुपरितनसोधमृष्टोपानमपि
मत्वाकोपिद्विजचारःखानपानपूर्वंराज्ञःकोशागृहंप्रविश्य
६६

यानि यानि रत्नानि हारितानि तानि सर्वाणि चौर्येण हृतानि पर
लोकदारुणानि ज्ञात्वा तेनैव वैराग्यमापन्नो विचारयामास य
तः व्यंगाः कुष्ठिनश्चांधाः पंगवश्च दरिद्रिणः पूर्वोपार्जितपाप
स्य फलमश्नंति देहिनः ततो राजा निशादये दिव्यसदनस्थि
तो विविधमणिकंकणालंकृतं दीपितावर्गोपधानमालोक्य म
नरथतुरगपदातिसामग्रीं विचिंतयन् राजा सुखसंतृप्तः प्र
मोदभरादाह चेतोहरा युवतयः सुहृदोनुकूलाः सद्बांधवाः
प्रणयगर्भगिरश्च भृत्याः वल्गंति दंतिनिवहास्तरलास्तुरंगाः

मो॰ इतिचरणत्रयेकृतेचतुर्थचरणोराज्ञोमुखोरंभतेस्म तदान
६७ द्भवेराजापादत्रयमेवपठं श्चोरेणकृतः ततश्चोरःप्राह॥
67 संमीलनेननयनयोर्नहिकिंचिदस्मि एतछ्रुत्वाराजाविस्मितः
ततस्तंचौरमाह अहोमहापुरुषकस्त्वंकोषागृहमध्येतिष्ट
सि चौरेणोक्तंनहिमेअभयंदेहि ततोराजाअभयंदत्तं तत
अभयेदत्तेराजानंप्रेक्ष्यस्वस्तीत्युक्त्वाचौरःप्राह देवाहंब्राह्म
णपुत्रो मयाद्यूतेनहारितंधनं ततोराजकोषभवनंवित्तार्थमा
गतः देवयाराज्ञानिपपाठ्यामि तानिपापमयानिजानन्‌ यावत्॥ ६७

ष्टामितावद्देवेनचरणत्रयमभानि ततोपंमयाचनर्थेब्राह्मणः
प्रोक्तः राजाप्राह अद्यारभ्यद्यूतक्रीडायांमारमस्व त्वंमहाक
विः राजसभायांनित्यमेवागंतव्यं इत्यभिधायद्यूतहारितं वि
त्तंदत्त्वा त्वत्संजीवनोपायकृतवान् तस्मैवितीर्णाय ततोमुख्यो
मात्येनराज्ञासहप्रोक्तमेतत् देवहंतव्येभ्योपिचौरेभ्योवित्तं।
दीयतेनायंराजनीतिमार्गः तच्छ्रुत्वाराजाप्राह कलाम्रुपत्तः
पुरुषेणकार्येनकिंचिदप्राप्यतमंकलाभिः कलाप्रकर्षा
डंडेपनघ्नंभोरनघ्यमामादितमुत्तमांगं ततःकोषाधिकारीध

भो॰ मेपत्रेलिखितिस्म कलामालोक्य भोजेनमारणीयेपितस्क
६८ रे लक्षंदत्तंजीवनायंहारियदभूद्धम्म अन्यदामृगयायांवि॰
68 लत्तू राजाकेनचिन्महाकाविनाहष्टः तदाम्रधनपालकवि॰
राजानंप्रोव्ह्यप्राह रिपवोपिहिमुच्यंते दंतायत्तणाधारणा
त् सदैवैनेत्तणाहाराहन्यंतेपपणावःकथ्यं ततोराजातंधन॰
पालंपंडितंप्रेक्ष्यप्राह किंकारणंतुकविराजमृगायद्दैते॰
घ्रामुत्पतंतिविलिखंतिभुवंवराहाः ततःसाचाह देवत्वद
स्त्रचकिताश्रापितुस्वनातिमेकेप्रापणांकमृगमाद्दिवराहम ६८

न्ये राजा तुष्टो रत्नपूर्णं कलशं प्रादत्तस्मै धनपालाय अन्यदा गजा
रोहंगमो धार्यं समासीनः सर्वांगे रचितमलयरसानुलेपनो दा
सीकव्यजनानिलेन निखिलमपि निजगात्रं चंदनरसस्पृष्टान्तमा ।
लोक्य पुरस्थितं दामोदरपंडितं प्राह विद्वद्व्यजनवायुना चंद
नरसशोषः किमिति विधीयते कविराह अस्मद्दिशाणामति
लाशनानां दन्तो निर्वासः खलु चंदनेन इति वैशाख्यजनस्यवा
पुर्व्यापोषयच्चंदनमंगसंस्थं राजा प्रसन्नहृदा रत्नलक्षं दत्तवान् अ
न्यदा धाराधीश्वरो वर्षन्तं वारिदमालोक्य पार्श्वस्थमोदरसंभ

भो० ततः सभायामायाति तावद्देवप्रविश्यप्रणिपत्य द्वारपालः प्राह देव।
६९ धाराधीश्वर कोपि द्वारि किंचिज्जीर्णकंबलं वसानः शीतेन नितांतं ।
पीडितः समुत्कंपितसर्वांगः पंडितः पुनः पुनर्वेपमानो राजभवनद्वा
रि तिष्ठति राजाप्रवेशाय सच विद्वान्सभां प्रविश्य राज्ञः स्वस्तीत्यु ।
क्त्वा राजाज्ञया उपविष्टः राजानितांतं पर्जन्यं धाराकदम्बकेन व
र्षतमालोक्य पुनः स्थितं तं पंडितवरं प्राह विद्वन्वर्षंतं वारिदं वर्ण
य विद्वानाह देवकलिकालकल्पद्रुम श्रीभोजकोहमुदंर
भं वक्तुं सभायां वक्तुं समर्थः परमाकर्णय शालीपद्मशिलातले ६९

पुत्र गिरेः शृंगैर्गैः पुत्र पुष्पैः खंडैः पुत्र विभीतकैः पुत्र तथा रिक्तैः पुत्र पूर्णैः पुत्र ।
स्निग्धेन ध्वनिना विलेपि जगतीचक्रे समं वर्षतो वंदे वारिद सार्वभौम
भवतो विश्वोपकारिव्रतं ॥ तस्मै तुष्टो राजा प्रत्यक्षरं लक्षं ददौ ॥ अन्य
दा राजा रात्रौ धारानगरे विचरन् वर्मनिपानैर्व्रजंतं चौरमालोक्य स्व
यमनुपलक्षित एवानुवव्राज ॥ ततः स चोरः कस्यापि ब्राह्मणस्य गृहां
तरे विन्नोपायः प्रविष्टः ॥ ततो राजा तत्रैव काप्यन्धकारे निलीन ए
वतस्थौ ॥ ततः प्रबुद्धा ब्राह्मणपत्नी भूमौ पलालसंस्तरे शयानं स्वामि
नं प्राह ॥ वासः खंडमिदं प्रयच्छ यदि वा स्वांके गृहाणार्भकं रिक्तं भूतलं ।

भो॰ त्वमत्र नाथ भवतः शृष्ठे पलालोच्चयः दंपत्योर्निद्रितं मन्यमानोरिति यदा
८॰ चौरः प्रविष्टस्तदा लब्धं कर्पटमन्यतस्तत्र परिहितिम् आरुह्य निर्गतः।
70 चौरस्स्व पंटी ब्राह्मणाय दत्वा रागत्य प्राह अहह निजजठर पूरणे
पि हि समर्प्पीन समर्थाः येऽवतारिता: किं ते दारिद्रे एण नितांत कृपास्
मुद्रस्य चौरस्य सर्वं थाहृदय स्फोटो भविष्यति ततः स्वपाणिपद्मो
त् रत्नखचितं महामूल्यं वीरवलयमुत्तार्य चौरस्य दत्तवान् महा
भाग अहमपि कोपि त्वत्सहृशो विचरामि एतच्च राज्ञो हस्तकमल
वलयं बहुमूल्यमस्ति ततो भवता यस्यापि स्वल्पमूल्येन न देयं राजा २ ८॰

मुक्त्वा स्वगृहमागत्य कोपाधिकारिणं प्राह कृपापरायणं चौरं वी-
त्वमयातस्मैवीरवलयमादापि ददौसवीरवलयं दपाम्बुवलयेश्व
रः ततःसतस्करोवीरवलयमादाय ब्राह्मणस्य गृहमागत्य पापात्रं
ब्राह्मणमुत्थाप्य तस्मैतद्वीरवलयं दत्वा प्राह विप्रवरैतत् राज्ञःपाणि
वलयंबहुमूल्यमस्ति स्वल्पमूल्येन नत्वया विक्रेतव्यं ततस्थ्चोरोयथा
स्थानं प्राप्तः प्रातर्विप्रस्तदादाय नगरांतरे विक्रीय विविधानि भूषणा
निवासांसि च महार्हाणितदानीमेवजग्राह ततो राज्ञा पंच पौडंगर
दकास्तस्य ब्राह्मणस्याकारणाय प्रेषिताः चौरेणवीरवलयं ब्राह्म

भो॰ णायदत्तं न वेत्ति ज्ञानं तेन ते पुनः षष्ठाः राजसेवकाः तस्य गृहं प्राप्य तं च द्वि
७१ जपतिं प्रणिपत्योचुः विप्र त्वां श्रीभोज आकारयति ततो ब्राह्मणो
71 राजभवनमासाद्य भोजमालोक्य स्वस्तीत्युक्त्वा पार्श्वे निषण्णः तमाह
जा प्राह विप्रवर त्वद्गृहे गौरवस्त्र सार्थं पलालमपि नाभूत् प्रा
तरेव दिव्यकुंडलप्राप्तिः कुतः ततो विप्रः स च मत्काराङ्कथमसो म
दीयां दरिद्रपद्धतिं वेत्ति सम्यक् प्राभेकैः कोटरपापाभिर्मज्जाभि
र्वर्द्धमानगेनैः कच्छपैः पाठीनैः पृथुपंकपीठलुठनाद्यस्मिन्मुहुर्म्मू
र्च्छितं तस्मिन् शुष्कसरस्यकालजलदेनागत्य तच्चेष्टितं पत्राकुंभ ७१

निमग्नवन्यकरिणांपृष्ठैःपयःपीयते राजातस्मैलक्षंददौ अन्यदा
राजनिसभामलंकुर्वाणेद्वारपालः सभामाविश्यप्रणम्यचराजान
माह देवधाराधीश्वरकोपिविद्वान्द्वारिवर्तते राजाप्रवेशय त।
तो विद्वानागत्यराजानमालोक्यस्वस्तीत्युक्त्वाराजाज्ञयाउपविष्टः
प्राह धाराधीश धरामहीमगणनेकौतूहलन्त्वादयं वेधास्त्वज्ज
णनायचकारसहसाखंडेनरेखांदिवि सैवेयंत्रिदशापगासमभवा।
त्वत्तुल्यभूमीपवापावन्नत्यजतिस्मसोयवनीपृष्ठेतुषाराचलः त
तोलोकोत्तरंकवित्वमाकर्ण्यतस्यपंडितस्यापि अपतिमांदारि।

भो· द्रामुद्रामालोक्यपंडितसोमनाथः सम्मुखंविवक्षांचक्रे ततःसोम-
७२ नाथोदोष्णाज्ञानंप्राह देवधाराधिनाथअयंसोममहाकविर्भवति
72 परंत्वनेनराजसभाकदापिवीक्षितानास्ति यतोदारिद्र्यबाधितोऽय
मस्यशरीरेसिकौपीनमस्ति ततोराजाचिंतयत् अस्यमहाकवेरस्य
कवित्वस्यदानेनाकोपिसमर्थोन ततोमयानदीयतेऽधुनायं-
स्थापनीयः प्रातःकिमपिविचार्यदास्यामि यथाकमप्यर्थंक
दापिनाभ्यर्थयति ततोराजासोमनाथंप्रत्याह निरवद्यानिपद्यना
येस्यकात्ततिः भिक्षुकदाविनिद्रिमः किमिन्दुनीरसोभवेत् ततः ७२

सर्वेभ्योपितांबूलमेवदापयित्वाराजासभायाउदतिष्ठत् ततःसर्वैर
पिबाणप्रमुखैर्वैरित्यभिधायि अद्यास्यविष्णुकवेःकवितामाकर्ण्य
सोमनाथेनसम्यक्कृदोषामकारि ततश्चसमुत्थितासाविद्वत्प
रिषत् ततोविष्णुकविरेकंपद्यंपत्रेलिखित्वासोमनाथकवयेद
त्वाप्रणम्यगंतुमारभे अत्रसभायांत्वमेववाचयिरंनेद ततःसोमना
थकविर्वाचयतिस्मपत्रं एजेष्वहीनतरमानतधूयमानदावानलैः
कवलितेषुमहीरुहेषु अंभोनचेज्जलदमुंचसिमाविमुंचवज्रंपु
नःक्षिपसिनिर्दयकस्यहेतोः ततःसोमनाथोनिखिलामपिविनं

भो॰ हिरण्यमाणिपट्टाजलतुरंगमप्रमुखांविभसंपत्तिंवत्सकलत्रावशे
७३ षोभूत्वाददौ ततोराजाभृगयायाः प्रत्यावर्तमानोगच्छंतंचधारानगरा
73 न् धनकनकतुरंगमादिभिः सहितंविष्णुकविमालोक्यचिंता
यत् मयाऽस्मैभोजनपात्रमपिनदत्तं अयमामनापुच्छ्यसंपत्तिः
पूर्णःस्वदेशंप्रयातिकिमेतत् भवतुपृच्छामि राजाविष्णुकवे
ऽनत्वेसंपत्तिप्राप्तिः कविराह सोमनाथेनराजेदेवत्वज्रहमिति
णा अद्ययशोच्यतमेदेवमपिकल्पद्रुमापितं ततोराजापूर्वंसभा
यांश्रुतंतस्यविष्णुकविकविस्याहारसंख्यापालकानाणिददौ त
७३

तो भोजः स्वसौधमागत्य तेन सोमनाथेन यद्दत्तमभूत्तत्सर्वं तस्मै सोम
नाथाय स्वयं ददौ सोमनाथः प्राह देवपार्श्वे किंचिद्विज्ञातमोदा
र्यं सततैव महिमा ततः सीता प्राह राजन्सत्यं वक्ति सोमनाथकवि
विः किसलयानि कुतः कुसुमानि वा क्वच फलानि तदा गिरिवीरुधां
धां अयमकारणकारुणिको पदो वितरनीह पयो न पयोधरः ततः
तः सोमनाथस्य सर्वस्वदानेन सोमनाथाय च राज्ञा दत्तेन तुष्टः सामं
तकविः प्राह वहति भुवनश्रेणी शेषः फणाफलकस्थितां कमठ
पतिना मध्ये पृष्ठं सदा स च धार्यते तमपि कुरुते क्रोडाधीनं पयोधि

भो॰ स्नादरादहमहत्तांनिस्सीमानाश्चरित्रविभूतयः अन्यदाराजाराज्ञो
७२ उत्तुंगसौधाग्रशिरसिविध्यातागतपत्रंक्षिपतिस्म ततोद्वारपालःप्रवि
75 श्यप्रणम्यराजानंप्राह देवनिखिलेष्वपिकोपरोक्षुयद्दिन्नजातमा
मीनत्सर्वंदेवेनकविभ्योदत्तमितिविज्ञापमुख्यामात्येनाहमित्या॰
दिष्टः कोपिविद्वान्कविर्वाराज्ञोनज्ञापनीयः ततोद्वास्थः कवयश्चा
गताअपिमध्यादेवदेवस्यनज्ञाप्यंते तेषुचकोपिदेवंमृगयागतंज्ञा
त्वाततोवनंप्राप्यदेवंवीक्ष्यचरितार्थाभवंति केचिद्दत्तमनियांतंदे
वंवीक्ष्यकृतकृत्याभवंति परंकोपागृहेषुइदानींपनलेप्तोपिनास्ति ७४

देवकोपिमहाकविः मत्यहं राजभवनद्वारमागत्यतिष्ठति परंमया
देवस्यनज्ञाप्यते ततोराजासमस्तकोपाविष्टे व्ययंतंविदन्नपिमाह
प्रवेशय ततोविद्वानागत्यस्वस्तीत्युक्त्वाराजाज्ञयोपविष्टः प्राह न
भसिनिरवलम्बंबबंधेसीदतांदीर्घकालंत्वदभिमुखविसृष्टोत्तान
चञ्चुश्चिराय जलधरजलधाराहूरतस्तावदास्तांध्वनिरपिमधु
रसेनस्यन्दतस्यातकेन ततोराजातदाकर्ण्यपिदेऽजीवितंयदिहद्वाम
श्चिरंद्वारदेशमागत्यसीदति इतिस्वनिनिर्द ततोराजातस्मैबि
प्राय सर्वाण्यप्याभरणानिप्रयच्छति ततोराजाकोपाधिकारिणमा

भो॰ ह्यप्याह भांडारिकराज्ञो मुंजस्य तथा मे पूर्वैर्बाये कोशः संति तेषां
७५ मध्यात् रत्नपूर्णान्सहस्रं स्वर्णकोशानाहर सचकोशाधिकारी
75 प्रणम्याह देवादेशः प्रमाणमिति ततः प्रणम्य द्वारपालः प्राह।
देव काश्मीरदेशादागतो मुचकुंदकविर्द्वारि तिष्ठति राजा प्रवे।
शय ततो मुचकुंदस्तुंगसौधशिखरमासाद्य राजानमालोक्य
स्वस्तीत्युक्त्वा प्राह त्वद्यशो जलधौ भोजनिमज्जनभयादिव सूर्ये
न्दुबिम्बमिषतो घटतुम्बद्वयं नभः राजा तस्मै मुचकुंदाय प्रत्यक्षरं
लक्षं ददौ ततो राज्ञो न हितं स्वल्पं मन्यमानः स्वं च दूरदेशादागतो वि ७५

तयन् पुनः राजानं प्राह आसन्यावंतियाज्ञा सह चातकाश्रुणि तेम्बुद
तावं तोपिस्वयामेहनमुक्ताजलविंदवः ततो राजा षष्टितं गत्यान् तुर
गान् तस्मै मुचक्रं दायदद्दौ ततो भांडागारिको धर्मपत्रे लिखतिस्म
मुचकुंदाय कदयेजात्यानश्वान् प्रांतं ददौ भोजः मदचलत्तो पियेः
नायं याचितः पुनः ततो राजा सर्वान्पंडितवरान् स्वेषु स्वयसनेषयया
मास गतेषु विद्वद्वरेषु रात्र्यामरण्याह्नि नीयाह राजन्कुंजकुलमदी
पमकलस्यापाल हूडामणे पुर्नं संचरणं नवात्र भवनेक्षत्रेण राज्ञापूर्वी
वपि माभूत्वद्वदना वलोकवञ्ञीडाविलक्षः शारी माभूत्त्वेपमरूंध

भो॰ तीभगवतीदुःशीलताभाजनं राजातस्मैप्रत्यक्षरंलक्षंदत्तवा
७९ न् अन्यदाराजानंसभामंडलमलंकुर्वाणमालोक्यद्वारपालः प्र
76 विश्यप्रणम्याह देवकोपिकुंडिननगरादागतोविद्वान्द्वारितिष्ठति
राजाप्रवेशय ततोगोपालदेवोराजनमालोक्यस्वस्तीत्युक्त्वाप्राह
त्वच्चित्तेभोजनिर्व्याजंदयंतृणकणायते क्रोधेविरोधिनांसैन्यंप्रसा
देस्वपः राजाश्रुत्वासंतुष्टोपिगोपालस्यदुर्दैवेनकिमपिनदत्तवा।
न् ततोराजनिकामपिराजपुरुषैःसहवार्त्तांकुर्वाणेगोपालोव्याचिं
तयत् किमुराज्ञाममश्लोकोनाश्रावि ततःसमुन्नतंमेघमालोक्यक ७९

विराह हेपाथोदपथोन्नतंहिभवतोदिग्व्यापिचव्याप्तंमन्येधीरतया
करिष्यसिवलहीराब्धितुल्यंसरः किंचैषबहुमतेनहिद्वाणामपि ।
ग्रीष्मोष्मणाव्याकुलः पाठीनादिगणस्त्वदेकशरणस्तद्वर्षत्ताव ।
त्कियत् ततोराजाकवितार्थंविज्ञायगोपालंप्राह गोपालदरिद्रा ।
ग्निनानितांतंदग्धइवलक्ष्यसे ततोराजाषोडशदंतीन्द्रान्भूषणानि
चददौ ततोभांडागारिकोधर्मपत्रेलिखतिस्म भोजःषोडशदंतीन्द्रा
न्गोपालकवयेददौ भूषणानिचसर्वाणिसमुत्तार्यस्वदेहतः अन्य
दाराजारात्रौधारानगरेविचरन् शिवालयेप्रहसंमनुष्यद्वयमालोक्य

भो. पौनेरल्लक्षितएवस्थौ द्वयोरेकोविगतनिद्रःप्राह अहोत्वंममसत्तराप
७८ न्नएवकःप्रसुप्तोसिजागर्षिकिंनवा ततस्थापरःप्राह विप्रप्राणोस्मि
77 त्वां अहमपिब्राह्मणपुत्रःत्वांप्रथमंराज्ञो पायानवीक्ष्यप्रदीमेवप्रदी
पेकमंडलूपवीतादिभिस्त्वांतंब्राह्मणंज्ञात्वाभवतस्तूत्तरासन्नएवसुप्तो
स्मि इदानींचत्वञ्चिरमाकार्यप्रबुद्धः ततःपूर्वंसुप्तोवृद्धःप्राह वत्सय।
दिप्राणोसितर्हित्वंदीर्घायुर्भव कुतोदेशादागम्यते किंचात्रकार्यं
किंनामाचभवान् सचाह विप्रवरभास्कर इतिमेनामपाश्चिमोदये।
क्षीरेप्रभासमितितीर्थंविख्यातमस्ति तत्रमेनिवसतिः मयाचवत्सदे। ७७

शेऽस्थितवतामालवदेशादागतोलोकः पृष्टः भोजःश्रयपक्षतिविन्नंकिं
न विद्वद्भ्यः तेनलोकेनभोजस्यवकार्मविवरणंव्याख्यातं एतदाकर्ण्या।
गतोहं ततोभास्करःप्राह ततोवृद्धत्वात्वंपिनकल्पोसि ततस्त्वम।
पिवदकिंतेनाधेयं वृद्धःप्राह वत्सभास्करएणकल्पइतिमेनाम म।
याएकएालानगर्यांश्रागम्यतेभोजंप्रतिद्वविणप्राप्या वत्सभास्कर
त्वयाश्रनुक्रमपिङःखंत्वयिस्नायते ततोभास्करःप्राह तातकिंमुच्य
तेङःखंत्वन्तामापिपापावस्थवाइवहप्रेमदाद्दरावांद्ववालिसाज
नेरगगैरीजंत्वलवैर्नैर्मांतथ्यावाधते गेहिन्यास्तुरिदंतांसुकंघटापित्

भो॰ कृत्वांतकाऊस्वरं ऊर्ध्वंनीमतिवेषमलोकगृहिणीस्तुचिंयपथ्यायाचिना रा
७८ जाश्चात्वासर्वाभरणानुत्तार्यतस्मैभास्करायदत्तवान् राजाभास्करमा
78 ह न्नमतेसीदंतितत्कवालाःसर्वथास्वदेषंप्रयाहि अहमेवभोजः त
तोराजास्वगृहमागतः ततोभास्करश्चाकल्पनामानंब्राह्मणमापृ
च्छ्यस्वदेषंययौ ततश्चाकल्पःप्रभातेराजसदनद्वारमासाद्यद्वारपा
लमाह अहोद्वारपालमयाधाराधीश्वरोभोजःद्रोणिपालःसभा
सीनंनृपंदृष्टाब्राह्मणमाह देवएकपालानगर्याःप्राप्तोवृद्धश्चकिंद्व
द्वाराणि राजापोयंप्रियालयेराज्ञोमयादृष्टःसएवभवतिप्रवेप्रा

प ततः शाकल्यो भोजं वीक्ष्याह अभ्युद्धृता वसुमती दलितं रिपूरः ।
क्रोडीकृता बलवता बलिराजलक्ष्मीः एकत्र जन्मनि कृतं यदनेन यूना ज
न्मत्रये तदकरोत्पुरुषः पुराणः राजा तस्मै शाकल्याय लक्षत्रयं दत्तवा
न् अन्यदा राजा मृगयारसेन वनेषु विचचार तत्र पुरः समागतायां हरि
ण्यां बाणेन वध्यायामप्यविकंपायां कोपि कामेश्वरीदेशादागतः ।
कविः प्राह श्रीभोजे मृगयां गते व सहसा चापे समारोपितेप्याकर्णं
गतेपि मुष्टिगलिते बाणे गतात्रेपि च स्थानान्नैव पलायितं न चलितं
नोत्कंपितं नोद्धृतं मृग्या मद्वपरागं करोति दयितं कामोयमत्रापराधा राजा

भो॰ सत्यव्रतंलक्षंप्रयच्छति एकदासभायांसिंहासनमलंकुर्वाणंश्रीभोजं
७९ प्रणिपत्याहद्वारपालः देवजाह्नवीतीरनिवासिनीकाचनवृद्धाब्राह्म।
79 णीविधवाचराजदर्शनमाकांक्षन्ती राजभवनद्वारिवर्तते राजाप्रवेशय।
ततस्तामागच्छन्तींवृद्धांवीक्ष्यराजाप्रणमति ततःसाबहुकालंजीवे।
त्युक्त्वावदतिस्म भोजप्रतापाग्निरपूर्वएवजागर्तिभूभृत्कटकस्थ
लीषु यस्मिन्प्रविष्टेरिपुपार्थिवानांतृणानिरोहन्तिगृहाङ्गणेषु॥
राजारत्नपूर्णंसुवर्णकलशंप्रयच्छतिस्म ततोभांडागारिकोधर्मप
त्रेलिखतिस्म भोजेनकलशोदत्तःस्वर्णरत्नमणिसंभृतः प्रतापप्लवनि ७९

तिलकेनवृद्धायाराजसंसदि अन्यदाधाराधीश्वरेसभायांसिंहासनमलं
कुर्वाणो कोपिदूराद्देशादागतःसांयात्रिकोराजानंप्रणिपत्याह दे
सिंहलद्वीपमध्यस्थितेनकाञ्चनचामुंडालयेकन्यकादृष्टा साचमांवी
क्ष्यमालवदेशस्यमहिमानंपप्रच्छ मयातस्याःपुरःदेवस्यदेशस्यच
यथागुणोव्यावर्णितः साचप्रीतिवशाच्चंदनस्यतरोर्निरुपमंगर्भखं
डंदत्वापथ्यास्यानंप्राप देवगुणप्रथिमानंप्रासंतदेतद्गृहाण देवा।
स्यप्रसन्नेनैवपरिमलेनयज्ञापितश्चापिभुजंगाःसमायांति राजानश्चं
दनतरुखंडंगृहीत्वातस्मैनक्षोलदंददौ ततोदामोदरस्तद्दृष्ट्वाप्राह

भो॰ श्रीमच्चंदनवृक्षसंतिवहवस्तेप्राग्वनःकाननेयेषांसौरभमात्रकंनि
८॰ वसतिप्रायेणपुष्पश्रियः प्रासंगस्तुकृतेनतेनशुचिनाख्यातावदामस्त
४० नायोसौगंधगुणस्त्वयाप्रकटितःकासप्यविहर्षेद्यते ततोराजाचं ।
दनकुमिश्रेणस्वःस्तुतिमाकर्ण्यतस्मैदामोदरायलक्षंदत्तवान् ।
ततोद्वारपालःप्रणम्याह देवकदाचनसूत्रधारपत्नीद्वारिवर्तते ।
राजाप्रवेशाय राजानंदृष्ट्वैवाह बलिःपातालनिलयोधःकृतस्त्व ।
त्रमत्रकिं अधःकृतोदिविस्थोपिचित्रंकल्पद्रुमस्त्वया ततःस्त ।
स्यैलक्षंददौ अन्यदाराजाक्रीडोद्यानेरममाणःश्रांतःकस्यापिसह
८॰

कारतरोरधस्थानस्थौ ततस्तत्रसहकारतरुमूले रत्नकंबलमासीनं।
भूपालंवीक्ष्यकोपि मल्लिनाथनामाकविरागत्यस्वस्तीत्युक्त्वाह एण
ग्वोपात्तचित्तविटपाः संतिनकेकाननेतरवः परिमलभरमिलदलि
कुलदलितदलाः पराश्विनोविरलाः ततोराजाश्रुत्वातुष्टः वल
यंददौ कवयेपाणिवलयंराज्ञादत्तमितिकोपाध्यिकारीधर्मपत्रे
लिखितिस्म सहकारतरोर्मूलेवर्णितेपानोडाले मल्लिनाथाय।
धारेन्द्रः स्वपाणिवलयंददौ ततस्तत्रैवसहकारतरोर्मूलेनिषण्णस्य
धारेश्वरस्यपुरः कोपिविद्वानागत्यस्वस्तीत्युक्त्वाप्याह राजन् श्र

भो॰ स्माभिः पूर्वंसागारनिकटवर्तिनः श्रीमदुडीशजगन्नाथस्य देशाद्दा।
८१ गम्यते राजोवाच दर्पाणतीर्थनिवासिनां दर्शनं भाग्यं विना दैन्यहि नोज्ञा
81 तः स्यात् विप्रः देवश्चयं केवलं। तीर्थनिवासिनो मांत्रिकाश्च भवाम्ः
राजा ब्राह्मणेषु सर्वं संभाव्यते विप्र मंत्रविद्यायाः फलं यथा परलो।
के तथा किमिहलोकेप्यस्ति विप्रः राजन्मारस्वतीचरणाराधनाद्दिव्या
प्ताप्ति विश्वविदिता परं धनावाप्तिर्भाग्याधीना गुणाः खलु गुणा एव
न गुणा भूतिहेतवः धनसंचयकर्तॄणां भाग्यानि पृथगेव हि ततो।
विप्रः प्राह राजन्विद्यागुणवलोकानां प्रतीयेन न केवलं संपदः देवश्चा। ८१

त्मामैनेगुणंयवचनीयतादैवाय तेषुविद्वेषुसांकानामवाच्यतेति देवमं
त्राराधनेनस्वयमपिमहतप्राप्तिर्वास्यात् प्राह्विकविर्वाभवेदेतावता
कामंत्रप्राप्तिः राजन्एवंकौतूहलंपश्य मयादेवाज्ञयायस्यशिरसिक
रोदीयते तस्यसरस्वतीप्रसादेनास्खलितविद्याविलासःस्यात् ३।
त्याकर्ण्यराजाप्राह महतेमहतीदेवताप्राप्तिःपरं ततोराजाकाम।
पिदासीमाकार्यतंप्राह द्विजवरस्यास्याःशिरसिकरकमलमारोपय
ततोब्राह्मणःस्वदेवतास्मरणपूर्वकंतस्याशिरसिकरंदत्वाप्राह
देवविक्रमपियत् राजाप्यातापयति तत्सरस्वतीभुवनाविनपतिनल

भो॰ लिकवितामनोरमंवद ततोदासीराजानंप्राह देवधाराधिनाथ अहम
८२ दासमपत्तमपिवाञ्छयजानंकरामलकवत्पश्यामि ततोदेवाःकिंवा-
82 णीयामि ततोराजासहर्षमाधुरःखड्गंवीक्ष्यप्राह मेखड्गंव्यावर्णय त
तःसादासीप्राह धाराधरस्त्वदसिरेवनरेंद्रचित्रंवर्षत्यवैरिवनितां-
जललोचनानि कोषेणसंततमसंगतिराहवेस्य दारिद्र्यमभ्युदयति-
प्रतिपार्थिवानां ततोराजातस्मैद्विजायरत्नसंभृतान्पंचमहवर्णक-
लशान्ददौ ततोभांडागारीधर्मपत्रेलिखतिस्म मंत्रविद्याप्रसिद्ध
स्यब्राह्मणस्यधराधिपः सुवर्णकुंभान्ददौपंचभोजोमाणिक्यसंभृता
८२

न्॥ ततः तस्मिन्द्विजन्मनि प्रस्थिते सहस्रैव पंचषाः स्वर्णवचसो द्विजपत
यः समाजग्मुः राजा तानवीक्ष्य मनाक्प्रसन्नं विविक्ता यं चक्रे अद्यैव मया ॥
किय न्मात्रं दातव्यं धार्यं अद्यैव उन्मत्ते पंचषाः कवयः समागताः
ततो राजानं वीक्ष्य प्राह हृतस्वामिषेण महेश्वर नामा कविः किं जानो
सि चतुष्पथे वनं तरं छन्नो सि किं प्राप्त्वया छन्नत्वम्फलितो किं फल
भैरवानन्दो ऽसि किं सर्वतः हे सहृत्त सहस्वसं प्रति सविशेषा विलो
कषेण त्वो भोन्नमोक्षनभं जनानिजनताः स्वैरवडम्बेपि वैः ततस्तु सो
राजा तस्य तेन स्वोपन वचसा तस्मै लक्षं ददौ ततस्ते द्विजानं वीक्ष्य क्र ए

भो॰ यत्क श्राशीर्वचनमुदीर्येयाक्रमंराजातस्यारत्नकंबलमलंचक्रे: तत।
८२ स्तेषामासनेनिषण्णानांकोप्येकःप्राह कूर्मःपातालगंगापयसिवि
83 हरतांतत्रतीरेहमुस्तामादत्तामादिपोत्रीशिथिलयतुफणामंडली
कुंडलीन्द्रः दिङ्मातंगामृणालीकवलनकलनांऊर्वतांपर्वतेन्द्राः सर्वेस्वै
रंचरंतांन्वपिवहनिविभोभोजदेवीपरित्री ततोराजाश्रुत्वाचमत्कृत
स्तस्मैकवयेप्रतिमण्यान्ददौ ततोभाण्डागारिकोधर्मपत्रेलिखतिस्म
क्रीडोद्यानेनरेन्द्रेणप्रातमण्यामनोज्ञाः मदत्ताःकामदेवायसहका
रतरोरधः ततोराजातेनस्वदानेनसंतुष्टोराजभवनमागत्यविचार।
८२

यामास इदानीमस्मादृशाः कोपिवदान्योनास्ति ततोमुख्यामात्योराज्ञस्तं

गर्वक्रमं विदित्वा श्रीविक्रमस्य गुणप्रपंचमदर्शयामास ततोराजातस्मि

न्धर्मपट्टे प्रवसतो दृष्टवानेकं विप्रम् स्वच्छं सज्जनचित्तवल्लघुतरंदीनार्तिव

च्छीतलं पुत्रालिंगनवत्तथैवमधुरंवालस्यसंजल्पवत् एलोशीरलवंग

चंदनमिलत्कर्पूरकस्तूरिकापाटल्युत्पलकेतकीसुरभितंपानीय।

मानीयतां इतिविक्रमार्केणराज्ञाजलेयाचितेमागधःप्राह वक्त्रांभो।

जेसरस्वत्यधिवसतिसदाशोणएवाधरस्तेवाहुःकाकुत्स्थवीर्यस्मृति

करणपटुर्दक्षिणस्तेसमुद्रःवाहिन्याःपार्श्वमेताःकथमपिभवतोनै

भो· वमुंचेत्त्वभीह्पंस्वच्छेंनमोनसोस्मिन्कथमवनिपतेतेम्बुपानाभिलाषः त
८४ श्रुत्वाराजकोषाधिकारिणमाह अष्टौहाटककोटयस्त्रिनवतिर्मुक्ता
फलानांतुलाःपंचाशन्मधुगंधलुब्धमधुपक्रोधोद्धुरास्सिन्धुराः अश्वाना
मयुतंप्रपंचचतुरंवारांगणानांशतंदंडेपांड्यनृपेणढौकितमिदंवैतालि
कायार्प्यतां ततोभोजःप्रथमतएवइदमद्भुतंविक्रमार्कस्यधर्मपत्रेदानंलि
खितंवीक्ष्यनिजवितरणसमुद्भूतगर्वविवर्जितवान् ततोन्यदाकदाचनरा
त्रौधारानगरेविचरन् कस्मिंश्चिद्देवकुलद्वारिनिद्रातिस्मैकमपिब्राह्मण
मितिपठंतंसुश्राव पीतेनाप्युषितस्यमाषफलवच्छिन्नार्णवमज्जनप्रपंचानो ८४

ग्रिस्स्फुरिताधरस्सप्रथमतः स्तुत्वामञ्जदेवमिम निद्राकाप्यपवमानितेवद।
यितासंतज्ञह्मरंगतासत्याद्रप्रतिपादितेवकमलानन्दीयतेपार्वती इतिरा
ज्ञैश्रुत्वाप्रातस्तमाहूयराजातंब्राह्मणंप्रच्छ विद्यापराज्ञोपवीतभरः कु
थंसोऽद्रः सत्याद्रप्रतिपादितेवकमलानन्दीयतेपार्वतीतिसंकेतंराजाप्र
ह तकृत्वाब्राह्मणः प्राहदेव राज्ञोमात्तुर्दिवाभात्तुः कुपाण्डुः संध्ययो
र्द्वयोः एवंप्रीतंमयाज्ञातं प्राञ्जभात्तुकृपात्तुभिः ततोराजातस्मैब्राह्मणा
यलक्षंददौ सचाह धारयित्वान्वपान्मानंमहात्यागधनाधुना मोचिता
वलिवर्णाध्यास्सञ्चेतोगुप्रवेपमनः अन्यदासभायांस्थितवतोराज्ञः कोपि

भो॰ द्वारिकोद्यानपालस्यागत्य एकं इक्षुखंडं प्ररोहमोच ततस्तु राजा तमि
८५ क्षुखंडं स्वकरेण गृहीतवान् ततो मधुरो नितांतं परिचयवशाद्राजा तमनि
८५ राज्यकृतावज्ञां विचार्य इक्षुखंडमिषेण राजानं प्राह कांतोसि नि ।
त्यमधुरोसि रसाकुलोसि किं चासि पंचशरकार्मुकमद्वितीयं इक्षो तवा
स्ति ऊपालं परमेकमूनं यत्सेवितो व्रजसि नीरसतां क्रमेण ततो राजा
चेतसि तं ज्ञात्वाऽवनतवदनोभूत् लज्जितः समे मधुरराय ददौ तं च पूर्व
स्थितमपि सम्मानयामास ततोन्यदा राज्ञो राजा शरच्चंद्रमालोक्य प्राह
यदेतच्चंद्रांतर्जलदलवलीलां वितनुते तदाचष्टे लोकः शशक इति चनो मां प्र
८५

त्तितथा ततश्चाधोभूमौ सौधांतरेसविहिनचौरेणोक्तं अहंविंदुमपेत्वदरिविरहाक्रांततरुणी कटाक्षोल्कापातव्रणकनकलंकांकितं राजाप्यात्मानमाह अहोमहापुरुषकस्त्वंमध्यरात्रौकोऽपरस्तिष्ठति चौरःप्राह देवमेऽभयंदेहि राजातथेतिचक्रे ततश्चौरोराजानंप्रणमति ततोराजातस्मैचौरायदशकोटीः सुवर्णस्यअष्टौगजेंद्रान्ददौ ततःकोशाधिकारीधर्मपत्रेलिखतिस्म सतस्मैचौरायप्रतिनिहितमन्युःप्रतिभयेप्रभुःश्रीजःप्रादादुपरितनपादद्वयाकृते सुवर्णानांकोटीर्दशदशनकोटिक्षतः॥

भो॰ तगिरीन् गजाननमौमदमुद्दिगुंजनमधुलिह: अन्यदाराजानं
८६ सिंहासनमासीनंज्ञात्वाद्वारपाल:प्रणम्यप्राह देवकोपिकोपी
86 नावधोय:कविर्द्वारितिष्ठति राजाप्रवेशय तत:स्वकवेर्भोजमा
लोक्य अद्यमेदारिद्र्यनाशोभविष्यतीतिमत्वानुहोहर्षाश्रुणि
प्रकटीचक्रे राजातस्यकवेर्लोचनयोरश्रुवीक्ष्याह सुकवेकि
मिवरोदिषि तत:कवि:प्राह देवआकर्णयममगृहस्थिति: ।
अयेलाजानुच्चै:पथिवचनमाकर्ण्यगृहिणीशिशो:कर्णौयत्ना
त्सुपिहितवतीदीनवदना मयिक्षीणोपायेयदकृतदृशावश्रु ८६

प्रावलेतदंतः प्राल्पमेवममसिउनरुद्धत्तसुचितः राजाप्यत्यद्वरंलक्षं
ददौ अथक्रीडोद्यानेपर्यंकेवर्त्तमानेवस्थितवंतंकस्यापिजरोःछा
यायांश्रीभोजंवीक्ष्यकोपिपंगुभवदेवनामाविद्वान्द्वारेषेणराजा
नंप्राह आमोदैर्भृतोमृगाः किमलयोल्लासस्तवचापादपाः पु
ष्पैः षट्चरणाः फलैः प्राकृतयोर्वृमीदित्ता कृपया स्कंधैर्गध
गजाः स्वैयैवविहिताः सर्वैकृतार्थास्त्वतस्त्वंविश्वोपकृतिक्षमो-
सिभवताभग्नापदोन्येद्रुमाः राजातस्मैश्रुभितंविज्ञवृत्तीर्णवान्
अन्यदाराजाश्रीमहेश्वरंनमस्कृत्ययावच्छिवमासादंविशति

भो॰ तावत्कोपिब्राह्मणोराजानमाह राजन्नुत्रगच्छसिविप्रचमनी।
८७ चरंसमजनि राजाप्याह तत्कथं विप्रआह पुरंदरदानववैरि।
87 णागिरिजयापिईहरस्याहतेदेवेसंप्रतिविभूतलेहरिकथ्यावा
नोस्माकंपुणयेन इत्यपिपाठः राजन्विप्रचमनीश्वरंसमभवत्तताव
दाकर्णितं गंगासागरसंचरं पापिकलानागाधिपः स्मातलं
सर्वसत्वमहीश्वरत्वमगमत्वांमांचभिक्षाटनं राजातस्मैलक्षं
दत्तवान् अन्यदासभायांप्रविश्य द्वारपालःप्राह देवकोपिद्वि
जन्माद्वारिवर्त्तते राजाप्रवेशय सचागत्यराजानमालोक्यप्राह
८७

नवलक्षपञ्चुर्ध्वराधिनाथे स्थियं वीणासति भोजराजदेवे अभवत्य
रमयग्रहारपीडाकुचकुंभे स्फुरदंगलोचनानां तस्मै राजा नवलक्षा-
णि प्रादात् अन्यदा सभायामासीनं श्रीभोजमालोक्य प्रणम्य द्वा-
रपालः प्राह देवकोपि कुष्ठकरदेशाद्वागतो द्वारि तिष्ठति राजा प्र-
वेशाय ततो विद्वानागत्य राजानं वीक्ष्य स्वस्ती त्युक्त्वा प्राह हे राणम-
प्यनुगृह्णाति यं हि हस्ति स्नेनुरागिनी ईर्ष्ययैव न्यजत्याशु तं नरेंद्र द-
रिद्रता ततो राजा तस्मै लक्षं ददौ ततः कविलक्षे दत्ते पुनः पठति-
स्म केचिन्मूलानुकूलाः कतिचिदपि पुनः स्कंधबंधभाजश्छाया

भो० मायांतिकेचित्प्रतिपदमपरेपल्लवान्तुल्लुनंति अन्येत्वुष्याणिपाणोदधु

८८ तिनदपरेगंधमात्रस्यपात्रंबाग्रहो किंतुमूढाःफलमहहनहिद्दष्टु

मप्युत्सहंते एतदाकर्ण्यचमत्कृतोबाणःआह अविदितगुणापिस

त्कविभणितिःकर्णेषु वमतिमधुधारां अनधिगतपरिमालापि।

हिहरति मनोहपांमालतीमाला ततोहारीतकविःआह परिच्छि

स्वादोमृतगुडमधुक्षौद्रपयसांकदाज्ञासाद्रजतिनतुवैरसमधिकं।

प्रियायाबिम्बोष्ठेचतुरकथितेत्वनधिर्म्भ्यानंदः कोपिस्फुरतिच

रसोनिरूपमः ततोराजापुनस्त्रयाणामपिलक्षदयंदत्तवान् ततोद्वा ८८

रपालः प्रणम्य प्राह देव वाराणसीनगरात्कोपि भवभूतिनामा कवि।
र्द्वारि तिष्ठति सर्वैः श्रुत्वा मानंदाजाताः राजाप्रवेशाय ततः स च भव
भूतिः स्वस्तीत्युक्त्वा राजाज्ञया उपविष्टोतिस्म भवभूतिः प्राह नानी
यंते मधुनि मधुपा पारिजातप्रसूने नाभ्यर्थ्यंते तु हिनरुचिना चंद्रिका।
भिश्चकोरः अस्मद्वाचां मधुरिम धुरि मायधुर्यश्वोवतार स्फोल्लासाः।
स्तुः स्वयमिह बुधाः किं मुदा प्रार्थनाभिः पुनरपि प्राह नास्माकं
शिबिकान चास्ति कटकाद्यालंक्रियासत्क्रियानोत्तुंगस्तुरगो नक
श्चिदनुगो नाप्यंबरं सुंदरं किंत्वस्मान लवर्ष्मणी पविद्वत्साहित्यवि

भो· याजुषां चेतस्तोषकरीं शिरोभ्रांतिकरीं विद्यानवद्यामस्तिना इत्याक
८९ र्ण्य बाणपंडितस्य पुत्रः प्राह श्याः पापमालेंवैं इम भार्यां अहं भावयामि
89 निःश्वासोष्मनि योनि बाणे हृदयवर्तिनि किं पुन विकटटोपपदं वंधा
सरस्वती ततो भवभूतिः पराभवमसहमानः प्राह हंतादाक्षायणां
कतिपयपदानां स्वपिता यजनः दिस्पर्द्धी लश्चेद इह कविना वाच्यैवं व
माम् भवेदह चोवा किमिह बहुना पापिनि कलौ घटानां निर्मातु।
स्त्रिभुवनविधातुश्च कलहः कालिदासस्य वेर्वाणी कदाचिन्न ह्निरा
मह कल्पतरुघसाम्यं वेङ्गीत भीतापदे पदे ततः कालिदासः प्राह म ८९

वभूतेमहाकविरसि अत्रकिंवक्तव्यं एवमाधारेन्द्रपरिषन्महापंडि
तमंडिता आवयोरंतरंवेत्तिराजा वाण्णःकसन्निभः तदाकर्ण्य
कालिदासःप्राह अहोमेसौभाग्यंममच भवभूतेश्चभणितेः तु
लायामारोप्यप्रतिकलतिनस्पालाद्विमतिगिरांदेवीसद्यः श्रा
तिकलितकल्हारकलिकामधुलीमाधुर्यंविहितपतितपरिहर्तैर्भग
वती ततोराजाप्राह कालिदाससर्वथाभवभूतिनामसहनवक्तव्यं
ततोभवभूतिः देवकथंकालिदासंवारयसि राजा भवभूतेसर्वथ
कोरणकविरेवासि ततोवाणःप्राह राजन्भवभूतिश्चेन्कविस्तर्हि

भो॰ कालिदासः किं वक्तव्यो भवता राजा वाण कालिदासः कविर्नस्या
८॰ त् किं त्वयं सोपार्वत्याः कश्चिदवतारः पुरुषावतारः ततो भोज एवं
90 ब्रुवाणे सर्वेपि संतुष्टः ततो राजा रात्रौ धारानगरे विचरन् वर्त्मनि
आगच्छन्तीं कामपि स्वैरिणीं दृष्ट्वा तां प्राह देवि का त्वं मध्यरात्रौ ए
काकिनी क्व गन्तुमिच्छसि ततः सा चतुरा स्वैरिणी तां रात्रौ वि
हरन्तं भोजं ज्ञात्वा प्राह त्वत्तोपि विषमो राजा विषमेषुर्नामा पते
पाशेन यस्य रुद्राद्यैदासवन्नृत्यं कुर्वते राजा तस्मै दोर्दण्डादा
दाय तस्यै अङ्गदं दत्तवान् ततः सा यथास्थानं प्राप ततो वर्त्मनि गा ८॰

गच्छन् राजा कस्यापि गृहे एकां नारीं रुदंतीं आकर्ण्य तेनैवाविदित कथ
मियं मध्ये रात्रौ रोदितिकिं दुःखमस्याः ततो राजा दुःखपरिज्ञाना
र्थं एकं स्वर्णगर्त्तकं प्रैषीत् ततः स चागरत्तकस्तस्या दुःखं ज्ञा
त्वा राजानं कथयति स्म देव सा मया पृष्टा मां प्रत्याह वृद्धोनःपतिरेव
मंबुचक्रगतः सूनावपोषं गृहं कालोयं जलदागमः ऊपालिनीव
तस्य वार्ताोपिनो यत्ना तत्र चिंतानलविड्वह्निकाभयग्रेतिपर्यां कुलाद
द्यागर्भ भरालसा निजवधूं श्वश्रूश्चिरं रोदिति ततः करुणावारिपि
र्जनस्तस्यैलक्षं ददौ राजाततोन्यस्मिन्वासिनि गच्छन् प्रीतिभरेणव्या

९१ ऊलंकमपिब्राह्मणंवीक्ष्यपप्रच्छ विप्रवर्य्यगीतंवाधते सचवृद्धोब्राह्म
भो० णःप्राह महाभागबहुकालंमयापीतभरःमयासोढः परंप्रातरेव
91 ममपीतङःखद्दनयोभावी राजाप्राह विप्रप्रातरेवपीतंहृदयःक।
ष्यंभविष्यतितव विप्रः महाभागऊंऊणदेशादागतोहं ततश्च
राज्ञःश्रीभोजस्यदर्शनानंतरंपीतंत्वत्तनयोभावी राजा भोविश्ववरपा
राधीश्वरोविद्वज्ञःप्रायोविज्ञंदनिर्दयंभोजंनजानेतेनमेभयं राजा
श्रुत्वास्वांदिव्यपटीपट्टाऊलमयींसर्वाभरणानिचप्रादात् ततो।
राजासौपमागात् ततःसऊंऊणदेशनिवासीविप्रःप्रातर्विधिं। ९१

विधाय द्वारपालं प्राह महाभाग राजदर्शनकांक्षिणोयं ततो द्वारपा
लः प्रणम्य राजानं प्राह देव त्वदर्शनकांक्षीयः कोपि भद्रो याभरणधारी।
विद्वान्द्वारि तिष्ठति राजा प्रवेशाय ब्राह्मणः आशीर्दत्वा प्राह पाक्रि
ह्वय उदंभोजयशो व्योतवरोदसि मन्ये तदुद्भवं शुक्रा फलं यशीतांशु
मंडलं ततो भोजस्तस्मै ब्राह्मणाय अष्टौ स्वर्णाञ्भान् रत्नशृंगां द
दौ ततः कोपि अधिकारी धर्मपत्रे लिखितिस्म अष्टौ स्वर्णकला
शान्मणिशृंगान्द्विजन्मने ददौ धाराधिनाथ्यो सो मालवावनिवासि
ने अन्यदा राजा मृगयारसेन विविधविदुपमंडितो वनेषु विचचार।

भो० तदा तस्य महीपालस्य कोपि कोपीनावशेषो विद्वान् सर्वान्पंडितान्बा ।
१२ रान्कनकमाणिक्यापहाऊललितान्वीक्ष्य राजानं प्राह नोपाणी
१२ वरकंकणक्वणप्रुतो नो कर्णयोः कुंडले हम्यः स्नीर पिंडगण्यमगण्यम
हसी नो वाससी भूषणं दंभस्तंभविकाशिकानपि विकानाख्यान ।
विष्वेन्नतो राजन्राजसभामु भाषितकलाकोपाल्पमेवास्तुनः रा
जा तस्मै लक्षं ददौ ततः कदाचिद्राजा रात्रौ शश्रेणे चंद्रमसि श्यामिकां
दृष्ट्वा प्राह ततो विद्वांसः चंद्रमध्ये श्यामं किमेतत् ततः पंडिता ऊचुः
अंकं कोपि शशांकं जलनिधेः पंकं परे मेनिरे सारंगं कतिचापि संजगदिरे १२

रे भूमेख्यविवंपरे ततोराजाविप्रयासदनात्कालिदासमानाययित्वा
तद्दाकालिदासायपत्रेलिखित्वाश्लोकार्द्धंरत्नस्यददौ ततःकालिदा
सोपितद्दृष्ट्वाउत्तरार्द्धंलिखतिस्म इंद्रोयद्दलितेंद्रनीलशकलप्रयामंद
रीहप्रयतेतन्मन्येपरिपीतमंधतमसंऊद्दिस्याममालोकते राजातस्मै
कालिदासायउत्तरार्द्धेनसंतुष्टोलक्षंप्रत्यक्षरंददौ अथएककालिदास
स्यविप्रोनरांकवितापद्धतिंवीक्ष्यचमत्कृतः उत्तरपितमाह सुकवे।
सकलंचंद्रमसंवर्णय ततःकालिदासःपठतिस्म लक्ष्मीःक्रीडा
तडागोरतिधवलगृहंदर्पणोदिग्वधूनांपुष्पंप्रयामालतायास्त्रिभुव

भो॰ नजापिनोमन्मथस्यातपत्रं पिंडीभूतंहरस्यास्मितममरसरित्पुंडरी॰
८३ कंमृगांको ज्योत्स्नापीयूषवारीजयतिसितवृषस्तारकागोकुलं।
93 एवं राजापुनः प्रत्यहं रत्नहंदत्तौ अन्यदाधाराधिनाथं सिंहासनम
लंकुर्वाणं प्रणम्यद्वारपालःप्राह परीलंपरेहिदेवप्राज्ञिरत्युक्तेकः।
तम्माभूत्तिः अलोभस्य तिविद्यापाः परिणाकोज्वलंफलं तथापि
मार्गमूलंच्युशीच्यते तर्कव्याकरणाध्वनीनधियणोनाहंनसा॰
हित्यविनोजानामिविचित्रवाक्यरचनाचातुर्यमप्यद्भुतं देवी।
कापिविरिंचिवल्लभसुतापाणिस्थवीणाकलक्काणाभिन्नतरंरत ८३

घ्याच किमयिदूतेभुवस्यामम राजातस्मैलक्षंददौ ततोवाणः त

स्यस्खलितेनार्थमवंधेनतष्टः प्राह राजन्सर्वत्तत्वतदसिमाहत्पां

वक्तुमपिनावकाशः परंतथाप्युच्यते मातंगीमिवमाधुरींध्वनि।

विदोनैवस्पृशंत्युत्तमे व्युत्पत्तिंकुलकन्यकामिवरसोन्मत्तानपश्यं

त्यमी कस्तूरीघनसारसौरभसुहृद्व्युत्पत्तिमाधुर्ययोर्योगःकर्णर

सायनःसमधुरःकस्यापिसंपद्यते ततोराजावाणायलक्षंदत्तवान्

अन्यदाराजसभासीनःसन्तोपान्तरेववीहृष्यप्राह देवद्विजभाजवस्मीय

सामीताप्राहराजानं देवधाराधीश्वरसर्वस्तकाहंमवक्तुमुपभातेवा।

मो॰ र्णेनेवरं तथाप्युच्यते विरलरत्नास्तन्युस्तारा: कलाविवसद्गुनामन
१८ इवमुने: सर्वत्रैव प्रसन्नमभून्नभ: अपसरति च ध्वांते विज्ञानास्तता
94 मिचन्द्रर्जौ गोत्रजाति चानिपाणाद्विपं लक्ष्मीनिरुद्य यमिनामिव ततो रा।
ज्ञातस्यैलक्षं ददौ राजा पुनस्तां प्राह देवि माध्वीते उक्ता: पुनरा।
पि प्रभातं पठ तत: सा पुन: पठति स्म अभूत्पिंगा प्राचीरसपतिरि
वया प्ययकनकम् गतच्छाय श्चंद्रो ऽपजनस्य याम्यसदसि द्राणा
त्नीणास्तारा नपतय इवानुद्यमपरा नराजंते दीपाश्च विणरहितानां
मिव गुणा: राजा पुनर्लक्षं ददौ ततो ऽन्यदा द्वारपाल: प्रणम्य राजानं प्राह १८

देवकोपिविद्वान्द्वारितिष्ठति राजाप्रवेशाय ततोविद्वान्राजानंवी।
क्ष्याह अन्येलक्षणवक्रोक्तिनत्कसंपर्ककर्कशाः वयंपुराणसा
हित्यकाव्यामृतरसार्णवाः अष्टादशपुराणानिअष्टौव्याकरणा
निच तावत्सर्वमहंवेद्मियावत्कोपिनपृच्छति किंब्रवीमहितुल्य
कैःपृथ्वितस्याकस्यापिदास्याःकरेणोरत्नानिपतंतुसंतुभवंतासंभा
वनाभूमयः अस्माकंकिलबालमालवमहीपालाद्धेराज्याश्रियं वंदी
कर्तुमियंहतामाभगवतीजागर्तिजिह्वामुखे ततोभोजस्तस्मैलक्षंददौ
कदाचनकालिदासःक्वापिकाननेगच्छन् मध्येमार्गेचौरैर्गृहीतः।

भो. ततःभोजस्तस्मैलक्षंददौकदाचनकालिदासःक्वापिकाननेगच्छन् ।
८५ ततःकालिदासकविःवस्त्रोद्दालनपरायणंचौरंप्राह महाभागअहं ।
95 कविरस्मिवासोममामागृहाण ततःकालिदासंचौरःप्राह तर्हिपला
शंवर्णय उपनदिविटपोनदीपलाशःपवनसमुद्धलदेकपत्रपा ।
णिः दवदहनविनष्टजीवितानांसलिलविशेषददातिपादपानां ततो
न्यदासिंहासनमलंकुर्वाणेराजनिद्वारपालःप्रविश्यराजानंप्राह दे
वकांचनाकारपत्नीद्वारितिष्ठति राजाप्रवेशय ततोमालाकारपा
त्नीप्रविश्यवदतिस्म समुन्नतघनस्तनस्तवककचुंबितुंबीफलक्कण ८५

न्मधुरावीणयाविबुधलोकलोकवामभ्रूवाद त्वदीयमुपगीयतेह
रकिरीटकोटिस्फुरत्तबारकरकंदलीकिरणपूरगौरंयशः राजाश्रु
त्वाव्यचिंतयत् अहोमहतीपदपद्धतिः ततस्तस्यैयत्पदार्थंलक्षंदत्त
वान् अन्यदाराजारात्रौधारानगरेविचरन् कस्यापिगृहेकामपिना
रीमुलूखलेशालिकंडनपरायणांददर्श राजातांतरुणींदृष्ट्वैवं
ज्ञानवान्लोकातत्करस्थंमुसलंदृष्ट्वाप्याह हेमुसलपत्रयोः क
रयोः स्पर्शेनापित्वयिकिसलयंनासीत्तर्हिसर्वथात्वंकाष्ठमेवासि
ततोराजएकंचरणंपठतिस्म मुसलकिसलयंतेतत्क्षणाद्यन्नजा

भो॰ तं ततोगृहमेत्य प्रातः सभायामागत्य तद्देवं कालिदासं प्राह सुक
८६ वेचरणत्रयं पठ ततः कालिदासः प्राह जगति विदितमेतत्काष्ठमेवा
96 सि नूनं तदपि च किल सत्यं कानने वर्द्धितोसि नवकुवलयनेत्रापा ।
णिसंगोत्सवेस्मिन् मुसलकिसलयन्ते तत्क्षणाद्यन्नजातम्
ततो राजा कालिदासाय लक्षं ददौ अन्यदा कस्यामपि दीर्घिका ।
यां दीर्घिकाले जलकेलिं विधाय तीरस्थितस्य वटवृक्षस्य छाया ।
यां निषण्णः तदा तत्रस्थितस्यैव राज्ञः कावपि द्वौ महाकवी मियः ।
स्पर्द्धयापरोणितप्रगोणनेत्रौ स्वसीन्दुकामीनो तपोष्मासीनयो ८६

रेकः कश्चित्सहसागत्य प्रणम्य राजानं प्राह देव भवदीयैरस्मा
स्मैः अंगाणदेशाधीश्वरयो निर्जितः कथंचन पलायमानः प्राणा
न्नादाय निर्गतः राजा तस्मै लक्षं ददौ पारितोषिकं ततस्तयोः पं
डितयोर्मध्ये एकः प्राह कृत्त्वं सैन्यरजो भरेण भवतः श्रीभोज दे
व क्ष्मामाक्षीदाक्षिणेन दक्षिणक्षितिपतिः प्रेक्ष्यांतरिक्षं क्षणा
त्‌ निःपंको निरनेकयो निरनुगो निर्बाधवो निःसहः निःश्री
को निरपत्यको निरनुजो निर्वोटको निर्गतः ततः एवं कविस्त्वे पठि
ते तस्य द्वेषेण द्वितीयः कविः प्राह अकांडध्वनमान सव्यस्मा

भो. निनोत्सवैः साररसैककोंडपद्धतांडवैरपिप्रांखंडिनामंडलैः दिशः
९८ समवलोकितारभसनिर्भरलोलसद्धवायुप्लुवदूथिनीजनि-
97 तभूरजःश्यामला ततो राजा उभयोरपि कविता माकर्णयल
ल्लापंचकं ददौ ततस्तस्यैव वटद्रदास्य पाररवायां रटंतमेकं का-
कमाकर्ण्य कोकिलं चान्य पाररवायां प्रावृद्धायमाने दृष्ट्वा जयदे
वनामा कविः प्राह नो चाटु चरणेन चापि रुचिरा चंचुर्नवा-
चोज्वलानोल्लीलाललिता गतिर्न च शुचिः पक्षग्रहोऽपत्रकूरा
केंकितऽभंगांगिरसि हम्यानेवृथैवोज्झितमूरवे ध्वातनलज ९८

विसदृशंपांडित्यमुद्भावयन् एवमाकर्ण्यहरिवर्माभिधानस्त्वापरः
तेनजयदेवेनकाकामिवेणरचितांगर्हीमन्यमानः किमपिकोपेनज्वल
न्नूईषतहास्यपूर्वंप्राह तुल्यवर्णच्छदैः कृष्णः कोकिलैः सहसंगतिः
केनविज्ञायतेकाकः स्वयंयदिनभाषते ततोराजातयोर्हरिवर्मजयदे
वयोर्दारुणंवैरंविदित्वामिथोप्यागनावस्त्रालंकारदानेनमित्रत्वं
व्यधात् ततोन्यदाराजाहयमारुह्यगच्छन्नूवनमानिष्ठीमंतंविप्स्वा
वस्त्रनामानंकपालिकंवीक्ष्यप्राह योगिन्समहाकापालिकानांस्थि
तिर्नज्ञायते निखिलमपिद्विवसंकतिवाहयंति त्वंसदृशाः साप

भो॰ वः भवद्भिर्वीतत्रकांतारभूमौ भोजनार्थं किं वाभ्यर्थ्यते इति राज्ञो वच
९८ नमाकर्ण्यपि विप्रावटुः प्राह फलं स्वेच्छालभ्यं प्रतिदिनमखेदं हि
९४ निरूढा पयः स्थाने स्थाने पिपासमधुरं तु एष सरितां मृडस्य शी
ग्रायासालालितलताप लवमयी हंहेतेसंतापं तदपि धनिनां द्वारि
कृपणाः राजन्वयं किमपि नाभ्यर्थयामः तच्छ्रुत्वा राजा तुतोष ।
अन्यदा सिंहासनमलंकुर्वाणस्य भोजस्य कोपि विद्वानागत्य द्वारपा
लं प्राह अहो द्वारस्थ अस्माभिः राजा द्रष्टव्यः राजा द्रष्टव्यः ततो द्वारपालो
राजानं प्रणम्याह राजन्कोपि विद्वान्द्वारि तिष्ठति प्रवेशय ततो विद्वानागत्य राजानं

भोजप्रबंध ९८

राजातंमहोजसंसमालोक्याह विद्वनकुत्रतेनिवासः विद्वाना
ह यत्रास्मुनिंदत्यमृतंमनुष्याश्वहरेश्वरान् चिंतामणींश्चपा
षाणास्तत्रनोवसतिःप्रभो राजास्तातवान् विद्वनूकाशीदेशोइ
दानींकापिविशेषवातो सविद्वानुश्रुत्वाप्याह देवधरापीयाइदा
नींकाशीदेशएकाअद्भुतवार्त्तालोकमुखेषुविद्यते यद्देवाःदुःखेनदि
नानिगमयंति राजाश्रुत्वासंसंभ्रमं विद्वन्कथंनामदेवानांदुःखं वि
द्वानाह निवासःकाश्यश्चनयाकुतुहलोक्तानुसोजात्यात् राजातु
रंगमाद्रुतवान् ततोराजाजयपुरकोपणाधिकारीधर्मपत्रेलिखति।

भो॰ स्म भोजराजेनतत्ररल्लादपणाख्यागिरिसन्निभाः दत्ताः सभार्यायावि
९९ प्रायस्वयमन्नेनवार्तया ततोराजानमापृच्छ्यविप्रः स्वदेशंप्रत
99 स्थे ततोद्वारपालः प्राह देवश्रीपोलपर्वतात्कोपिब्रह्मचारी
द्वारितिष्ठति राजासकौतुकंप्रवेशय ततोब्रह्मचारीआगत्यरा
जानंविलोक्यचिरंजीवेत्युक्त्वा उपविष्टोराजापृष्टः ब्रह्मन्बाल
दर्पणायामेवइदंतेकलिकालस्याननुरूपंव्रतं एतस्यतीव्रतपसो
नायंकालः अन्नंहंचोपवासादिनाकृपोसि एकस्यब्राह्मणस्य
कन्यांतुभ्यंदापयामि यदित्वयागृहस्थता अंगीक्रियते ततोब्रा ९९

ह्मचारीप्राह राजान् त्वंईश्वरंप्राप्तोसित्वयाकिंकिंनसिध्यति सारंगाः
सुहृदोगृहंगिरिगुहाशांतिःप्रियागेहिनी वृत्तिर्वन्यलताफलैर्निव
सनंश्रेष्ठंतरूणांत्वचः तद्ध्यानामृतपूरमग्नमनसांयेषामियंवृत्ति
स्तेषामिन्दुकलावतंसमतयोमोक्षेपिवीतस्पृहाः राजासिंहासनादु
त्थायतस्यपादयोःपतितिस्म राजाब्रह्मन्किमपिदासमादिश ततो
ब्रह्मचारीप्राह राजन्काशींप्रतिजिगमिषास्माकं ततोस्माकंएवं
वचःपालय येनवयंसमादिपंडिताःसंतितान्सर्वान्सपत्नीकान्काशींप्र
तिप्रेषय ततोहंपंडितवरैःसहगोमहिषीऊर्वाणःसुखेनकाशींगच्छा

भो० मि ततो राजाज्ञया सर्वे पंडितवराः कांचीं प्रति प्रस्थिताः एकः कालि
१०० दासः कांचीं न गतः ततो राज्ञा पृष्टः सुकवे सर्वे विद्वांसः कांचीं प्रति
100 गच्छंति त्वया किमिति न गम्यते ततः श्रुत्वा कालिदासः प्राह राज
न् त्वं सर्वज्ञः परं तथाप्युच्यते ये यांति तीर्थेषु तु पापलेशं भो दूरवर्तिनः
यस्य गौरीश्वरांघ्रिर्नेतीर्थं भोजपरं हि तत् ततः प्रयाणेषु विद्वत्सु रा
ज्ञा कालिदासं प्राह सुकवे अद्य किमपि श्रुतं त्वया कालिदासः
प्राह मेरौ मंदरकंदरासु हिमवत्सानौ महेंद्राचले कैलासस्य शिला
तलेषु मलयप्राग्भारभागेष्वपि उद्देशेष्वपि तेषु तेषु बहुशो भोजश्रु १००

ततेमयालोकालोकविचारिचारणगणैरुज्जीयमानेयशः ततोराजा
कालिदासायलक्षंप्रयच्छतिस्म ततोराजाविहृदेवाराणसींप्रस्थिते
कालिदासेवेश्यालोलेप्यचिंतयत् अयेवाणमयूरस्तामचंडमहेश्वर
प्रमुखामदीयामास्तांवपुः किंचायंएकाकीवेश्यारतोऽस्मदीयाज्ञांना
द्रियते ततोराजादाक्षिण्यवद्भुदन्नपिकालिदासंसावज्ञंपश्यतिस्म त
तः कालिदासस्वामनिराशोवसंतांज्ञात्वासभायामागत्यप्राह विपु
लहृदयैरनेकैश्चिन्सर्वंजगज्जनितंपुराविधृतमपरैर्दत्तंचान्यैर्विजि
त्यतृणंयथा ११ इहहिभुवनान्यन्येधीराश्चतुर्दशभुंजते कतिपयपुरा

भो. स्वाम्येतुसंकण्ठमदज्वर तत्तन्नित्यंतेफलवृद्धिरस्तुशतपाः शाखा
१०१ श्चसंतुद्रुमाः स्नापीठे निजमंत्र्यानपिजनानू श्रीमत्फलैर्योजय श्चस्मा
101 त्राहेत्थिकिंद्विजानपिपरं वार्योन्नमांक्षीमतोहं सावासरम्ध्रपहि हिभव
वैरस्तुत्याल्विधातुंचकिं ततः कालिदासोवेश्यामंदिरमागत्यवेश्यामा
ह अद्यधारानगरीत्यक्त्वानिर्ययौ ततः कालिदासोपिसभांनायातीति इ
तिराजाविचारयामास यथामयान्येस्सामान्यपंडितास्सावज्ञाविलोकि
ताः तथाकिंकालिदासः स्यादिति कथमसौमदीयंनगरंत्यक्त्वान्य
स्मिन्देशेगतः उतात्रैवास्ति इदंकथंज्ञातव्यं इतिराजाकालिदासेगते १०१

अत्रमतिरासीत् ततःकालिदासोऽलालदेशाधिनाथंवीक्ष्याह
देवमालवेन्द्रस्यभोजस्यावसथाद्देशमागतोहंकालिदासनामा
कविः राजातंकविंकालिदासनामासनेचोपवेश्याह हेकवेभो
जसभांवीक्ष्य इहागतैःपंडितैः उदीरितस्तेशाकृत्वोमहिमा हेक
वयस्त्वांसरस्वतीमेववदंति ततस्त्वंकिमपिपठ ततःकालिदासः
पठतिस्म अलालक्षोणिपालत्वदहितभवनेसंचरंतीकिरातीकी
र्णान्यादायरत्नान्युरुतरखदिरांगारशंकाकुलांकी मुक्ताश्रीखं
डखंडंतदुपरिमुकुलीभूतनेत्रेधमंती श्वासामोदानुयातैर्मधुकर।

भो॰ निकरैर्धूमपंक्तिंबिभर्ति राजाप्रत्यक्षरंलक्षंप्रयच्छतिस्म कदाचन।
१०२ राजातंकालिदासमेकशिलानगरींपप्रच्छ सुकवेकामपिएकशि
102 लानगरीकथांकथय ततःकालिदासःप्राह अपांगपातैरपदेश
पूर्वैरेणीदृशामेकशिलानगर्यां वीथीषुवीथीषुविनापराधंपदेपदे
शृंखलितायुवानः अंभोधिमंभोजविलोचनानामंभोधिदीर्घाक्षि
हदीर्घिकासु समागतानांकुटिलैरपांगैरिंगद्भिरंगप्रहितायुवा
नः राजातुष्टःकालिदासायददावश्वान्दश ततोन्यदाराजनिसिंहा
सनासीनेश्रीभोजेद्वारपालःप्रणम्यराजानंप्राह राजन्गुर्जरदेशा १०२

दागत्य माघनामायं पंडितवरो द्विभिर्दिनानि विडंबितो देवस्य नग
राद्बहिर्निक्षिप्तः तेनच दारिद्र्यविडंबितेन स्वपत्नी प्रेषिता सा च भ
वनद्वारि निक्षिप्ता राजाप्रवेपाय ततो घपंडितस्य पत्नी राज्ञः पुत्रं प्र
यच्छतिस्म राजानमादाय पठतिस्म ऊनुरवनमपश्री श्रीमदंभो
जखंडं त्यजति मुदमुलूकः प्रीतिमांश्चक्रवाकः उदयमहिमरो
चिर्याति शीतांशुरस्तं हतविधिललितानां हा विचित्रो विपाकः
राजानमद्भुतनमगुणोप्रभातवर्णनमाकर्ण्य लक्षत्रयं दत्वा तां मा
घपत्नीमाह मातः इदं मया भोजनाय दीयते मातरहं माघपंडितेन

भो॰ मस्कार्त्तमागमिष्यामि ततः सागत्वा माघपंडितं प्राह नाथ राजा भोजे
१०३ नाहं बहुमानिता धनं चापि भूरि दत्तं मयाच मार्गे आयांत्या लोकोत्तराण्या
103 चकमुखेभ्यो गुणान् नवा कापि नेखिलमपि वित्तं याचकेभ्यो दत्तं मा
घः प्राह देवि साधु कृतं परं तु याचका आयांति तेभ्यः किं दातव्यं ततो
माघपंडितवल्लभा वचोबमत्वा कोप्यर्थी प्राह आश्चार्यपर्वत ऊलं
तपनोषमतमसुदामदावविधुराणि चकाननानि नानानदीनदशता
नि च पूरयित्वा रिक्तोसि यज्जलद सैव तवोत्तमश्रीः माघः पत्नी प्राह
अर्थीन मंतिनवसुंच निमां दुराशा त्यागान्नसं उवतिङलीलितः करोमि

१०३

याज्ञाचलाद्यवकरीस्ववधेचपापंप्राणाः स्वयंव्रजन्तुकिंपरिदेवने
न दारिद्र्यानलसंतापश्शांतस्संतोषवारिणा याचकाशाविघा
तांतर्दाहः केनोपशाम्यति देविकिंबहुनाखिन्नेकहंकिमपिना
स्ति परं तयाप्युच्यते नाभिन्नार्द्धिर्निपततिदैवेभ्याः कथमृणं
लभंतेकर्माणिहित्वापरिवृद्धान्कारयन्तिकः अहत्वैवयाप्तसंग्रहप
रिरक्षावस्तुमयतेकृपामः किंकुर्मोगृहिणागृहेणजीवनविधिः
तस्यावस्थामायस्यविलोक्यदेवावकापयास्यानमगमन्
याचकेषुपयास्थानेगच्छन्तमाह प्राह व्रजनव्रजतयाणाग्रर्थि

मो॰ निर्व्वर्यतांगते पश्चाद्दविहितेतव्यंब्रा मार्ग्ये पुनरोद्दधाः ततोमाधप
१०८ त्नीस्वामिनिपरलोकंगते प्राह सेवंतेमार्ग्दं यस्य दासवइ्भुजः पुरा
१०६ हाघभार्यासहायायंत्रियतेमाधपंडितः ततोराजामाधपंडितंविप
न्नंविदित्वानिजनगराद्ब्राह्मणप्रतावृतोमोनोपश्चामेवनआगात्
ततोमाधपत्नीराजानंवीक्ष्यप्राह राजन्पंडितस्तेदेशेयान्तः ततोदेवे
नकार्यंयोयंसाधनीयं राजाविपन्नंतंमाधपंडितंश्रीनर्मदातीरेसंव
यामास माघमाधपत्नीवह्निप्रवेशंकृतवती ततोराजामाधस्या
न्तक्रियांउत्तवबेके ततोमाधेदिवंगते राजापणोकाकुलोविप्रोबालाव १०८

कालिदासविरहेणतथाचसकलविद्वज्जनवसनेचदिनेदिनेकार्येपे
नमतिपञ्चंक्षाकुतिरासीत् ततोमाल्येर्मिलित्वाविचिंतितं यतोलेला
लेदेपेकालिदासोस्ति तस्मादेषाउपागतेतस्मिन् राजासुखवम्
वाप्यति ततोमाल्यैः पत्रेकिमपिलिखित्वानतपत्राचैकस्यामात्यस्य
हस्तेदत्वाप्रेषितं सचकालचक्रेणकालिदासमासाद्यराज्ञोमा
त्यैःप्रेषितोस्मीतितेनत्वाएवंदत्तवान् ततःकालिदासोवाचपति
स्म नभवतिभवतिचनचिरंचेत्फलंबालकोकिल तेहित्वाद्यक
रीरेभुविचरस्वविलज्जमे कलकंठयथाशोभासहकारेभवद्भिरः

भो॰ वेदिदेवापलापो वा किं तथास्या हृद्विचारय ततः कालिदासः प्रभाते
१०५ राजानमापृच्छ्य मालावदेशमागतो राज्ञः क्रीडोद्याने तस्थौ राजापि
105 कालिदासं तत्रागतं ज्ञात्वा महता महोत्सवेन स्वगृहमानीय नितांतं
संभावयामास ततः क्रमेण विद्वन्मंडले समायाते सा भोजपरिषत्।
द्यौवप्रागिवरेजे ततः सिंहासनमलंकुर्वाणं श्रीभोजभूपालं विदि
त्वा द्वारपालः प्रणम्य प्राह देव कोपि विद्वान् जालंधरदेशादाग।
तो द्वारि तिष्ठति राजा प्रवेशय सच विद्वान् समागत्य राजानं यथावि
धाय कालिदासादीन् जगन्मान्यान् कविमान्यान् आलोक्य विद्वा। १०५